

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

FILOZOFICKÁ FAKULTA

ÚSTAV ROMANISTIKY

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

VYJÁDŘENÍ ZDVOŘILOSTI V ITALŠTINĚ A ČEŠTINĚ: KONTRASTIVNÍ
ANALÝZA

Vedoucí práce: Dott. Fabio Ripamonti, Ph.D.

Autor práce: Andrea Tauschová

Studijní obor: Italský jazyk

ročník: 4.

2018

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice 3. května 2018

Poděkování

Velmi bych chtěla poděkovat své rodině a přátelům za podporu ve studiu a při psaní odborné práce. Ráda bych také moc poděkovala Dott. Fabiu Ripamontimu, Ph.D. za jeho pomoc při psaní této bakalářské práce a její odborné vedení. Dále mé díky patří také doc. PhDr. Janu Radímskému, Ph.D., kterého jsem mnohokrát “otravovala“ svými dotazy právě na téma této bakalářské práce. A v neposlední řadě bych chtěla velmi poděkovat paní Ivaně Hlaváčové za její laskavost, ochotu a za sdílení jejích cenných rad a zkušeností z oblasti překladatelství a tlumočnictví.

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zaměřuje na vývoj, vyjádření, užití a porovnání zdvořilosti v italštině a češtině, jak už prozrazuje její samotný název. Představuje jednotlivá témata v oblasti zdvořilosti z obou dvou zmíněných jazyků a poté jejich porovnání.

Práce zjišťuje rozdíly ve zdvořilosti v italštině a češtině, kde se zaměřuje hlavně na rozdíly ve vývoji zdvořilosti, gramatickém rozboru zdvořilosti, gramatických prostředcích zdvořilosti, etiketě a užití podmiňovacího způsobu jako zdvořilostní formy, dále je práce rozšířena i o další témata.

Tato práce se dále rozvíjí o dotazníkové šetření, které je hlavním tématem praktické části a vyhodnocuje užití zdvořilosti na základě zadaných otázek, na které odpovídali rodilí mluvčí češtiny a italštiny. Po vyhodnocení dotazníkového šetření se díky debatám s oběma typy rodilých mluvčích, dospělo k určitým závěrům případných výsledných rozporů mezi jednotlivými typy rodilých mluvčích. Dalším příspěvkem v praktické části této práce je sepsání zkušeností a rad tlumočnice a bývalé překladatelky, paní Ivany Hlaváčové, na téma převod vykání a tykání z italštiny do češtiny.

Klíčová slova

Zdvořilost

Porovnání zdvořilosti

Gramatické prostředky zdvořilosti

Společenské zásady

Abstract

This bachelor thesis focuses on the development, expression, use and comparison of the politeness in Italian and Czech language, as its name proclaims. It presents individual courtesy topics of both, two languages just mentioned and their comparison.

The thesis examines differences in courtesy in Italian and Czech language, where it focuses mainly on differences in courtesy development, grammatical analysis of courtesy, grammatical means of courtesy, etiquette and the use of conditional as courtesy forms, but further this thesis is extended by other topics.

This thesis is further developed by some survey, which is the main topic of the practical part and evaluates the use of politeness based on the asked questions, which were answered by native speakers of Czech and Italian language. After the evaluation of the survey thanks to debates with both native speakers, some conclusions have been reached. Another contribution in the practical part of this thesis is a list of experience and advice given by an interpreter and former translator, Mrs. Ivana Hlaváčová, on the topic transfer of polite and friendly way of speaking when translating from Italian to Czech language.

Key words

Politeness

Comparing courtesy

Grammatical means of courtesy

Social principles

OBSAH

ÚVOD.....	5
1. TEORETICKÁ ČÁST	6
1.1 Definování termínu zdvořilost	6
1.2 Zrození zdvořilosti	7
1.2.1 Vývoj zdvořilosti v Itálii	8
1.2.2 Vývoj zdvořilosti v češtině onkání a onikání	9
1.3 Pozdravy, rozloučení a přání.....	10
1.4 Gramatický rozbor tykání a vykání v italštině	12
1.5 Gramatický rozbor tykání a vykání v češtině.....	13
1.6 Gramatické prostředky zdvořilosti.....	13
1.6.1 Italský jazyk.....	14
1.6.2 Český jazyk	15
1.7 Pravidla zdvořilosti	16
1.7.1 Česká republika	16
1.7.2 Itálie.....	17
1.7.3 Příklady zdvořilosti v konkrétních situacích	18
1.8 Užívání podmiňovacího způsobu jako forma zdvořilosti	19
1.9 Oslovení	21
1.10 Sémantika moci a sounáležitosti	23
1.10.1 Vývoj sémantiky moci a sounáležitosti	24
1.11 Pozitivní a negativní zdvořilost.....	26
1.12 Funkce zdvořilosti.....	27
2. PRAKTICKÁ ČÁST	29
2.1 Dotazníkový výzkum	29
2.2 Převod vykání a tykání z Italštiny do češtiny z pohledu Ivany Hlaváčové.....	44

ZÁVĚR	46
RESUMÉ	48
BIBLIOGRAFIE.....	50
SEZNAM OBRÁZKŮ.....	54
SEZNAM TABULEK	55
SEZNAM ZKRATEK	56
SEZNAM ODKAZŮ DOKUMENTŮ	57

ÚVOD

V mé bakalářské práci s názvem „Vyjádření zdvořilosti v italštině a češtině: kontrastivní analýza“ je hlavním cílem této práce nalézt rozdíly mezi italštinou a češtinou ve spojení se zdvořilostí. Samotné téma práce je pro mě osobně velmi zajímavé, a to z důvodu, že po roce studia v Itálii jsem si sama kladla otázky, u kterých jsem si nebyla jistá na toto téma, a tedy myslím, že psaní bakalářské práce na již zmiňované téma je dobrý způsob, jak si na ně sama odpovědět. Dále mě také velmi zajímají kontrastivní analýzy všeobecně.

V teoretické části vymezuji pojem zdvořilost, kterou definuji ze dvou pohledů, dále se zabývám specifickými výrazy zdvořilosti, jako pozdravy, rozloučeními a přáními. Další hlavní kapitolou v teoretické části této práce je zrození zdvořilosti v obou uvedených jazycích, dále následují gramatické rozborů tykání a vykání v italštině a češtině, popsání gramatických prostředků zdvořilosti pro oba dva jazyky. Teoretická část je dále rozšířena o pravidla zdvořilosti a konkrétní situace. Také popisuje užívání podmiňovacího způsobu u italštiny a češtiny. Dále se rozšiřuje o témata: oslovení, sémantika moci a sounáležitosti, pozitivní a negativní zdvořilost a funkce zdvořilosti.

Velmi zajímavá část pro mě osobně je praktická část této práce, která je tvořena z hlavní části dotazníkovým výzkumem, na který odpovídali rodilí mluvčí češtiny a italštiny. I když respondenti měli uvést pohlaví a věk, jedná se o všeobecný výzkum, který má za úkol porovnat samotný postoj ke zdvořilosti mezi rodilými mluvčími češtiny a italštiny v určitých zdvořilostních situacích. Dále u jednotlivých otázek, které se rozcházejí v odpovědích mezi jednotlivými typy rodilých mluvčích, jsou popsány určité závěry těchto rozporů, a to díky četným debatám s oběma typy rodilých mluvčích. Dalším obohacením praktické části je sepsání zkušeností a rad na téma převod tykání a vykání z italštiny do češtiny. Poznatky byly vytvořeny na základě spolupráce s tlumočnicí a bývalou překladatelkou paní Ivanou Hlaváčovou.

1. TEORETICKÁ ČÁST

1.1 Definování termínu zdvořilost

Termín zdvořilost definuji ze dvou pohledů, a to z důvodu, že jsem narazila na mnoho zajímavých definic tohoto slova a přišlo mi pozoruhodné definovat tento termín z pohledu dvou různých autorů rozdílného původu. Jako první popisují zdvořilost slovy německého profesora Tilmana Bergra. Další definice pochází z článku *Struttura e uso di alcune formule di cortesia* (1983) od Patrizie Pieriniové. Tento článek také využívám jako hlavní pramen k prohloubení vědění na téma zdvořilost v této kapitole.

Německý Prof. Dr. Tilman Berger definoval zdvořilost jako „*adekvátní chování, které spočívá na více méně podvědomé strategii výběru mezi několika jazykovými prostředky v závislosti na situaci a na poměru mezi mluvčím a adresátem, přičemž zvolené prostředky naznačují adresátovi mimo jiné postoj mluvčího k němu.*“ (Berger, 2002: 189)

Podle Patrizie Pieriniové je zdvořilost sociální funkce, která se vyvinula z formulí - (jedná se o ustálené lexikální kombinace, které přicházejí do textu jako poměrně frekventovaná, hotová a známá jednotka, která se vyznačuje výrazně komunikativní funkcí – F. Čermák, czechency.org, 2017). Je to pojem, který se týká chování mezi lidmi. Prvním lingvistou, který se zabýval formullemi, byl Otto Jespersen ve své knize *The Philosophy of Grammar* (1924). Jespersen navrhuje definovat formuli jako náš *speech – instinkt* (jazykový instinkt), který je neanalyzovatelnou jednotkou rozložitelnou ve způsobu volných výrazů. Termín zdvořilostní obrat byl navržen Fergusonem (1976) a označuje zdvořilost jako základní rozměr analýzy, zahrnuje sem i formule neutrální, jako pozdravy, omluvy, poděkování, urážky, gratulace, kondolence, v kterých je zanechání zdvořilosti. R. Lakoff (1972) považuje zdvořilost za všeobecnost lingvistického používání a potvrzuje, že část její všeobecné definice znamená, že mluvčí se chová, jako by jeho status byl nižší než jeho partnera v rozhovoru. To může měnit jazyk od jazyka. Je to otázka, kdy být zdvořilý a v jaké míře. Zdvořilostní obraty jsou verbální mezilidská rutina, která se může považovat za fenomén všeobecných přirozených jazyků, které jsou mezi sebou propojeny určitým způsobem podle Fergusonova takzvaný *greeting behavior* živočichů. Všechny jazykové komunity mají

jakési formule, i když jejich charakter se mnoho liší od kultury ke kultuře, jsou spojeny s historií kultury jednotlivých společností a skupin.

Americký sociolog Erving Goffman (1963) definuje tyto formule jako rituální výměny (v etologickém smyslu), používané v každodenních setkáních, u kterých určitý vzorec vyvolá automatickou odpověď. Tyto výrazy jsou používány nepovšimnutě při vyslovování jich, ale když se opomenou, vyvolávají určité negativní reakce. Z tohoto úhlu pohledu jsou podle Goffmana omluvy reparační rituály, které opravují „porušení pravidel“. Pozdravy a další výrazy zdvořilosti jsou rituály, které se mohou definovat jako napravení, které by se jinak stalo urážkou. Tyto rituály opravují nezdařené vykonání určitých vyjádření, tedy opravují určitou nedbalost.

1.2 Zrození zdvořilosti

Evropský vývoj zdvořilosti začal ve staré latině, někdy mezi 3. až 4. století po Kristu. O zrození zdvořilosti ve starém Římě jsou zde různé teorie o jeho počátku.

Podle Rogera Browna a Alberta Gilmana (1973: 303) ve staré latině dříve byla používána pouze forma tykání, která se vyjadřovala druhou osobou jednotného čísla. Forma vykání se prvně objevila ve spojení s císařem ve 4. století po Kristu a byla vyjadřována druhou osobou množného čísla se zájmenem *Vos* („Vy“). Jsou zde různé teorie o tom, jak to celé začalo. Jedna teorie tvrdí, že použití formy množného čísla začalo ve 4. století, kdy v té době zde žili dva císaři, východní císař z Byzantské říše a západní císař z Říma, a tedy i když byl osloven jeden císař pro adresování slov pro oba dva císaře, se používalo oslovení *Vy*. Další teorie tvrdí, že císař byl představitel svého lidu, a tudíž mohl vyjadřovat názory za celý svůj lid. Králové říkají *my*, myslící tím *já*, a tedy lid ho musel oslovovat *Vy*, mínící tím *ty* (Châtelain, 1880; Byrne, 1936). V tomto případě se jedná o vyjádření moci a majestátnosti. Použití zájmena *Vos* nemusí být nutně spojeno s pluralitou, jelikož pluralita je stará a rozšířená metafora pro vyjádření moci. Používání zájmena *Vos* mohlo být inspirováno přímo od moci císaře.

Italská profesorka Filomena Fuduli Sorrentino, která vyučuje italský jazyk a kulturu na amerických školách a Univerzitách, ve svém článku *La “cortesia” italiana* (2014) uvedla, že vývoj od latinského tykání k dnešním formám vyjádření zdvořilosti v Itálii

začal přibližně začátkem 3. století po Kristu, kdy se císař začal oslovovat druhou osobou čísla množného *Vy* („Vos“), kdy vládci byli oslovováni zájmenem *Vy*, když ale mluvili, používali zájmeno *my* jako projev majestátnosti a moci. Podle profesorky použití zájmena *Vy* jako projev moci začal s císařem Gordianem III. (225-244) a poté se používalo po celý středověk v dílech velkých autorů.

1.2.1 Vývoj zdvořilosti v Itálii

V Itálii od 13. do 15. století bylo typické vykat s použitím druhé osoby množného čísla se zájmenem *Voi* („Vy“) umělcům, slavným osobnostem a šlechtě. Byly používány výrazy jako *Vaše excelence* („Vostra eccellenza“), *Vaše výsost* („Vostra signoria“), *Vaše šlechtnost* („Vostra gentilezza“). Poté s humanismem se navrátilo tykání od Římanů a na konci 16. století se začaly objevovat formy *Voi* (italské zájmeno pro vyjádření zdvořilosti druhou osobou množného čísla) a *Lei* (italské zájmeno pro vyjádření zdvořilosti třetí osobou jednotného čísla) v mnohých dílech, aniž by byla dodržována nějaká specifická pravidla (lavocedineويورك.com, 2014).

Například Niccolò Machiavelli v roce 1518 napsal dílo „La mandragola“, navzdory datu, kdy byla komedie napsána, se v ní nenachází žádná stopa po používání zájmena třetí osoby jednotného čísla *Lei*. V dialogích mezi postavami je používána pouze forma *tu* (italské zájmeno pro tykání druhou osobou čísla jednotného) a forma *Voi*.

V důsledku španělské inkvizice za dob španělské nadvlády v Itálii forma *Lei*, kterou Španělé používali u umělců, slavných osob, šlechty a u osob, které neznali, se začala používat také v Itálii (lavocedineويورك.com, 2014).

Španělská nadvláda v Itálii začala mírem v Cateau-Cambrésis mezi Španělskem a Francií roku 1559, kdy Španělsko mohlo rozšířit svoji vládu skoro po celé Itálii a trvala jeden a půl století (1559 - 1714). Toto období je považováno za jedno z nejsmutnějších období v Itálii. Španělsko nepodporovalo obchodní a průmyslové činnosti v Itálii, to zapříčinilo úpadek obchodu a průmyslu v krátkém období, dříve značně prosperujícímu, před španělskou nadvládou a následkem toho byla bída. Italský národ se snažil o četné vzpoury, které ale většinou byly bezvýznamné. Konec španělské nadvlády v Itálii nastal

roku 1714, kdy válka Španělska a Francie proti Anglii, Holandsku a Rakousku nebyla příznivá pro Španělsko (cittacapitali.it, 2014).

Mezi 16. až 19. stoletím se používala forma *Lei*, která vyjadřovala maximální respekt, forma *Voi* něco mezi respektem a důvěrností a forma *tu* maximální důvěrnost.

Ve 20. století začalo převažovat užívání formy *Lei*. Poté, kvůli svému původu, byla tato forma během fašistického období zakázána, jelikož byla cizorodá národní kultuře. Mussolini během fašistického období měl záměr navrátit italskému jazyku římské tradice, a tak nahradil používání formy *Lei* za formu *Voi*, ale i navzdory fašistickému režimu navrácení románské tradice, používání formy *Voi*, nebylo moc zdařilé. S pádem fašismu zaniklo i používání formy *Voi*.

Avšak používání formy *Voi* přetrvává stále na mnoha místech jižní Itálie, obzvláště v regionu Kampánie a na Sicílii a v mnohých nářečích na jihu Itálie. Toho si můžeme všimnout v neapolském nářečí ve výrazech typu *Comme state?* („Jak se máte?“), kde si můžeme uvést příklad z divadelní hry *Filumena Marturano* od Eduarda de Filippa (*Statte zitta, nun parlà, nun me fido 'e te entere*) (ateatro.info, 2017) a v sicilském nářečí u oslovení *vossia*, které pochází od *Vostra Signoria* („Vaše Výsost“). Uveďme příklad od Andrey Camilleriho (*"Dottori, vossia vuole babbare? Mè soro spossibilitata a tilifonare è."*) (vigata.org, 2011).

Forma *Voi* zůstala v literárním užití, aby zachytila reálnost a emotivnost děl situovaných do období fašismu nebo do některých regionů jižní Itálie, kde forma *Voi* je součástí dialektů a používala se ještě před obdobím fašismu. Dnes tuto formu používá zejména starší populace pro vyjádření sociální distance a respektu. V současné standardní italštině se forma *Voi* více již nepoužívá. Pro vyjádření zdvořilosti se používá forma *Lei* (lavocedineyork.com, 2014).

1.2.2 Vývoj zdvořilosti v češtině onkání a onikání

Vykání se v českém jazyce vyvinulo relativně pozdě, ve staré češtině se nevyskytovalo, začalo se rozšiřovat až v 15. století v období humanismu jako vyjádření určité úcty a náklonnosti, ale udržování si určitého odstupů (ceskatelevize.cz, 2009). Jako důkaz, používání vykání v 15. století, můžeme doložit krátký úryvek z dopisu od humanisty

Šimona ze Slaného, který napsal dopis pro svého krajana a přítele Eliáše ze Slaného kolem roku 1460: „*Když jsem se vrátil do Čech a dozvěděl se, žeš zdráv, nesmírně jsem se zaradoval a rozhodl jsem se, že Ti napiši. Bojím se však zvyku nové doby, které se nelíbí nic než to, co se jí zcela podobá. Dnes totiž všichni, kdo píší, užívají množného čísla, ačkoli oslovují jednotlivce, jakoby znásobením počtu osob jim prokazovali větší poctu a zdáli se uctivější.*“ (Kraus, 1996: 32)

V zastaralé češtině v 18. století se objevuje onikání a onkání, formy pro rozlišení zdvořilosti. Onikání jsme převzali z německého jazyka a jde o formální způsob oslovování společensky vyšší vrstvy, kde tedy dnes používáme vykání, tam se používalo onikání, které se vyjadřuje třetí osobou množného čísla (*Napijí se trochu vody, pane?*). Dnes se onikání používá pouze v židovských anekdotách, kde ale nevyjadřuje sociální rozdíl, pouze se jedná o nějakou zdvořilostní formu. Tak jako onikání i onkání je převzato z německého jazyka a jednalo se o oslovování společensky nižší vrstvy, například sluhy. Onkání se vyjadřuje třetí osobou jednotného čísla (*Hanka šla, přinesla, podala*) (ceskatelevize.cz, 2009). Obě dvě zastaralé formy onkání a onikání během první poloviny 20. století zcela zanikly (Mgr. Markéta Pytlíková, Ph.D, ascestinaru.cz, 2014) a byly nahrazeny vykáním.

1.3 Pozdravy, rozloučení a přání

Pozdravy se mohou definovat jako druh vsuvky, která reguluje otevření a uzavření každé konverzace, někdy se také jedná o verbální výrazy rozpoznání, jako když potkáme na veřejném místě osobu nám neznámou, pozdravíme ji a pokračujeme v cestě. Typy pozdravů se mění podle okamžiků během dne, v kterých zahajujeme konverzaci (Pierini, 1983: 107).

Pozdravy *Dobrou noc* („Buona notte“), *Dobrý den* („Buongiorno“), *Dobré odpoledne* („Buon pomeriggio“) se používají jako vzorce otevření nebo uzavření konverzace, avšak vyznačují i určitou formu zdvořilosti. Pozdravy *Dobrý den* („Buongiorno“) a *Dobré odpoledne* („Buon pomeriggio“) používáme, když chceme vyjádřit zdvořilost, ovšem pozdrav *Dobrou noc* („Buona notte“) se může použít jak při formálním, tak neformálním

typu uzavření konverzace. Zkratky typu - *Dobrej* („Giorno“),... neodpovídají přesně příslušným kompletním formám.

Formule neformálního typu jsou *Ahoj* („Ciao“), *Zdravím* („Salve“) a *No ne, koho to vidím* („Guarda chi si vede!“), které se mohou použít, jestliže se na mluvčího obrácíme s tykáním. Pozdrav *Zdravím* („Salve“) nemůže být použit při loučení, jako pozdrav *Ahoj* („Ciao“). Formule *Zdravím* („Salve“), se může použít ve dvou formách *Zdravím tě* („Ti saluto“) - neformální forma a *Zdravím Vás* („La saluto“) - formální forma. Co se týče pozdravu *No ne, koho to vidím* („Guarda chi si vede!“), je to pozdrav, který je výrazně neformální a používáme ho, když potkáme neočekávaně osobu, kterou jsme již dlouho neviděli.

Poté jsou tu specifické výrazy, které představují určitý typ pozdravu nebo rozloučení a jsou spojené s určitou situací: *Šťastný návrat* („Ben tornato“), *Šťastnou cestu* („Buon viaggio“)... S těmito specifickými výrazy se můžeme obrátit jak na osoby, kterým vykážeme, tak na osoby, kterým tykáme, a jsou používány zásadně v neutru.

Rozloučení je nutná protistrana zdravení, obě dvě jsou považována za společnou jednotku. Při rozloučení je nejvíce používaný pozdrav *Na shledanou* („Arrivederci“), který se užívá v jakékoliv situaci a v jakýkoliv moment během dne, až na výjimku pozdního večera, kdy se používá výraz *Dobrou noc* („Buona notte“). Poté také existuje forma *Sbohem* („Addio“), s kterým dáváme najevo, že je velmi pravděpodobné, že už se s danou osobou více nevidíme.

Máme zde i skupinu výrazů rozloučení, které dávají jasně najevo moment, v kterém se mluvčí znovu uvidí *Brzy na shledanou* („A presto“), *Uvidíme se později* („A piú tardi“), *Na shledanou zítra* („A domani“). Následující skupina výrazů rozloučení dává najevo, jakým způsobem se spojí pro příští interakci *Zavolám* („Telefonerò“) s možnými varianty *Zavolám Ti* („Ti telefonerò“) nezdvořilostní forma a *Zavolám Vám* („Le telefonerò“) zdvořilostní forma nebo *Napíšu* („Scriverò“) opět s nezdvořilostní formou *Napíšu ti* („Ti scriverò“) a zdvořilostní formou *Napíšu Vám* („Le scriverò“).

Přání mezi pozdravy a rozloučeními patří mezi největší nositele prvky kultury. Typické jsou přání pro různé druhy oslav *Šťastné a veselé Vánoce* („Buon Natale“), *Šťastný nový rok* („Felice Anno nuovo“), *Hodně štěstí k narozeninám* („Buon compleanno“), *Hodně štěstí k svátku* („Buon onomastico“). Přání se užívá jak pro otevření konverzace (*Hodně*

šťěstí k narozeninám, Šťastné a veselé Vánoce), tak pro uzavření konverzace [*Šťastnou cestu* (‘Buon viaggio’), atd.]. Na svatbách se používají blahopřání *Mnoho štěstí ke svatbě a spousta synů* (‘Tanti auguri e figli maschi’). Někomu, kdo je nemocný, se přeje *Brzy se uzdrav* (‘Guarisci presto’) nebo *Brzy se uzdravte* (‘Guarisca presto’). Tyto dva poslední výrazy jsou jak formálního, tak neformálního typu, jde pouze o výjimky. Blahopřání jsou lingvisticky neoznačená, co se týče existujícího sociálního vztahu mezi mluvčími. Někomu, kdo jí nebo se chystá jíst, se přeje *Dobrou chut’* (‘Buon appetito’). Také pro popřání pobavení jsou určité výrazy *Dobře se bav* (‘Buon divertimento’), další výraz, který se používá, když jdeme spát *Sladké sny* (‘Sogni d’oro’). Výraz *Na zdraví* (‘Salute’) se přeje, když někdo kýchne. *Zlom vaz* (‘In bocca al lupo’) se používá při popřání mnoho štěstí pro zvládnutí nějaké „překážky“ nebo dosažení nějakého cíle (Pierini, 1983: 107-116).

1.4 Gramatický rozbor tykání a vykání v italštině

V italském jazyce rozlišujeme vykání a tykání. Abychom je od sebe rozlišili, musíme se ve větě zaměřit na slovesnou osobu, jakou je sloveso vyjádřeno. Tykání se v italském jazyce vyjadřuje druhou osobou jednotného čísla (aulalingue.scuola.zanichelli.it, 2017).

Dove vai? (‘Kam jdeš?’)

Da dove vieni? (‘Odkud pocházíš?’)

Pro vykání se používá třetí osoba jednotného čísla se zájmenem ve tvaru *Lei* (V. Pospíšilová, M. Ferrarová, E. Ferrarová; 2008: 14), je možné použít také zájmeno *Ella*, které se ale v současnosti používá většinou v případech důležitého úředního rázu (aulalingue.scuola.zanichelli.it, 2017).

Che cosa desidera? (‘Co si přejete?’)

Parla spagnolo? (‘Mluvíte španělsky?’)

Pro vykání více osobám se používá stejně jako v češtině druhá osoba množného čísla (V. Pospíšilová, M. Ferrarová, E. Ferrarová; 2008: 14).

Parlate ceco? (‘Mluvíte česky?’)

Da dove venite? (‘Odkud pocházíte?’)

Dále také můžeme narazit v italštině na zdvořilostní formu, která je vyjádřena třetí osobou množného čísla, jedná se o zdvořilostní formu, která se používá při vykání více osobám a značí velký důraz na zdvořilost. V současné italštině se tato zdvořilostní forma vyskytuje již velmi zřídka a používá se většinou v restauracích, hotelech a podobně (aulalingue.scuola.zanichelli.it, 2017).

Parlano ceco? (,Mluví česky?‘)

Che cosa desiderano? (,Co si přejí?‘)

1.5 Gramatický rozbor tykání a vykání v češtině

V češtině, tak jako u italštiny, používáme tykání a vykání. Pro rozlišení tykání a vykání musíme rozpoznat slovesnou osobu. V češtině se tyká druhou osobou jednotného čísla se zájmenem *ty* (*Jak se máš?*). Pro vykání se používá druhá osoba množného čísla se zájmenem *vy* (*Jak se máte?*). Pro oslovování více osob se tykání a vykání neliší, užívá se druhá osoba množného čísla se zájmenem *vy* (*Jak se máte?*).

Zajímavostí u zdvořilosti jsou posuny gramatické osoby a čísla. Uvedme nějaké příklady, například redundance (eliminace části sdělení nebo slova bez toho, aby došlo ke ztrátě základní informace) je typická pro reklamu, a to s používáním zájmena *ty* a *vy*. Dále pak pro odborný text je typické užívání inkluzivního plurálu, který značí menší míru skromnosti (*Jak jsme již publikovali v předchozí práci...*). Pro vyjádření indirektní výčitky Wagenknecht (2010) zmiňuje eventualitu užití třetí osoby singuláru (*Vy jako učitel jste tedy nebyl zodpovědný za své žáky?*). Za nezdvořilý a nevhodný příkaz se považuje používání první osoby singuláru (*Nesedím a dělám!*) (Chejnová, 2012: 30).

1.6 Gramatické prostředky zdvořilosti

Jak v italském jazyce, tak i v českém jazyce se zdvořilost vyjadřuje různými gramatickými prostředky. Uvedme ke každému z již zmíněných jazyků tyto gramatické prostředky zdvořilosti.

1.6.1 Italský jazyk

V italském jazyce gramatické prostředky zdvořilosti jsou:

- Persona e numero del verbo
- Condizionale semplice
- Congiuntivo
- Imperfetto
- Futuro semplice
- Verbi modali

Jako první zmiňme důležitý prvek pro vyjádření zdvořilosti *persona e numero del verbo* („slovesná osoba a číslo“). V italštině vyjadřujeme zdvořilost 3. os. j. č. se zájmenem *Lei*, pro vyjádření zdvořilosti více osobám se používá 2. os. č. mn. se zájmenem *Voi*, dnes již ne tolik používané vyjádření zdvořilosti více osobám s použitím 3. os. č. mn. se zájmenem *Loro*. Další prostředek pro vyjádření zdvořilosti v italštině je *condizionale semplice* „kondicionál přítomný“ (*vorresti uscire con noi?* „chtěl bys jít s námi ven?“), který se v italském jazyce vyskytuje poměrně často. Dalším prostředkem je *congiuntivo* („konjunktiv“ - slovesný způsob, jehož obsah je prezentován jako přání mluvčího). Vybízející konjunktiv je považován za zdvořilostní, pokud má funkci zmírněného imperativu, a to ne pouze v byrokratických formulích, ale také v běžných žádostech a nařízeních (*rimanga ancora un po', si accomodi* „zůstaňte o něco déle, posaďte se“). Jako další prostředek zdvořilosti v italštině zmiňme *imperfetto* („imperfektum“ - minulý čas neohraničený), je diktován důvody asymetrie sociálních rolí v případě komerčních kontextů (*Desiderava?* „přejete si?“), v jiných případech mohou důvody skromnosti vyvolat řečníka, aby minimalizoval naléhavost konkrétní žádosti (*Volevo dirti...* „chtěl bych ti říci...“) nebo zmírnit požadavek, který lze vnímat jako daňový formulář. Následujícím prostředkem v italském jazyce pro vyjádření zdvořilosti je *futuro semplice* („budoucí čas“), kdy přítomná událost je ideálně přesunuta do budoucnosti jako vložení „vzdálenosti“ mezi momentem vyslovení a momentem události, ke zmírnění dopadu skutečnosti, která může být posouzena jako nepříjemná nebo ke zvýšení překvapení (Marcella Bertuccelli Papi, treccani.it, 2010). Posledním gramatickým prostředkem jsou *verbi modali* („modální slovesa“), která mohou být použita i

v kondicionálovém tvaru. Zmiňme jako příklad modální sloveso *potere* – (*Posso venire con voi?* ‚můžu jít s vámi?‘ ; *potrei venire con voi?* ‚mohl bych jít s vámi?‘).

1.6.2 Český jazyk

V českém jazyce gramatické prostředky zdvořilosti jsou:

- Slovesná osoba a číslo
- Slovesný vid
- Imperativ
- Kondicionál
- Minulý čas
- Negace
- Pád
- Modální slovesa

Jako první zmiňme, že v českém jazyce pro vyjádření zdvořilosti používáme slovesnou osobu a číslo ve formě 2. os. č. mn. se zájmenem *Vy* - (Jak se máte?). Pro vyjádření zdvořilosti více osobám se slovesná forma nemění, používá se stejně 2. os. č. mn. se stejným zájmenem *Vy* - (Jak se máte?). Rozdíl můžeme zaznamenat při vyjádření zdvořilosti v minulém čase, kdy při oslovení jedné osoby přičestí minulé je v jednotném čísle (*Vy jste přišel*), zatímco při oslovení více osob je přičestí minulé v množném čísle (*Vy jste přišli*). Jako další uveďme slovesný vid, u kterého význam zdvořilosti nese vid dokonavý, který je použit v kladné výzvě, zatímco nedokonavý vid v kladných výzvách může být vnímán jako znak netrpělivosti a nezdvořilosti, pokud se nejedná o opakovaný děj (*Sedej x Posad'te se*). Dalším gramatickým prostředkem je imperativ, který je použit v nabídkách nebo přáních, jako *Vstupte!*, *Udělejte si pohodlí!*. Další možností je použití kondicionálu, který vyjadřuje větší zdvořilost při žádosti, pozvání a přání ve srovnání s větou oznamovací, kde například u přání kondicionál dává najevo, že mluvčí na svém požadavku zas až tak netrvá. Většinou se kondicionál používá v restauraci nebo hotelu jako zdvořilé přání (*Podal bys mi vidličku?*). Dalším nástrojem zdvořilosti v češtině je minulý čas, který značí hypotetický odstup mluvčího od promluvy. K rozpoznání, že se jedná o zdvořilostní žádost a ne o děj, který již proběhl, nám pomůže skutečnost, že ve

vedlejší větě je čas přítomný (*Chtěl jsem se zeptat, jestli bys nešel ven*). Jako další je negace, v češtině se otázky typu *Nešel bys se mnou ven?* se zápornou částicí *ne-* v běžné komunikaci vyskytují velmi často. Jedná se většinou o nabídky, žádosti a výzvy, které jsou často doprovázeny kondicionálem a modálními slovesy. Následujícím gramatickým prostředkem jsou modální slovesa, která stejně jako v italštině, tak v češtině mohou být vyjádřena i v kondicionálu (*Můžu se tě na něco zeptat? Mohl bych se tě na něco zeptat?*) (Ing. Zuzana Halamíčková, 2001). Posledním prostředkem zdvořilosti v češtině je pád, kdy je důležité rozlišovat mezi nominativem a vokativem. Při oslovování je zdvořilé použít vokativ, mnohdy bývá ale vokativ při oslovování zaměněn za nominativ *pane Sova x pane Sovo*.

1.7 Pravidla zdvořilosti

Společenské zásady můžeme definovat jako určitá obecná doporučení a pravidla, která něco přináší a něco znamenají v případě jejich dodržování a nedodržování. Za důležitý „předpis“ se považuje tykání a vykání (Patočka, 2000: 10).

1.7.1 Česká republika

V České Republice se projev důvěry a vzájemného se sblížení vyjadřuje tykáním, které je nabízeno společensky významnější osobou, a tím tedy máme na mysli žena muži, starší mladšímu, nadřízený podřízenému. Dále ten, kdo určuje charakter vzájemného vztahu je právě společensky významnější osoba, například navrhnutí dalšího setkání. Většinou podle místních zvyklostí a podle vzájemného vztahu si v rodině i v širším kruhu rodiny příbuzní mezi sebou tykají. Zásada, která není moc dodržována, a tudíž díky ní vznikají komplikace a rozdíly ve vztazích, je tykání na pracovišti mezi lidmi, kteří nejsou na stejné profesní úrovni a přibližně stejně staří (Patočka, 2000: 10-11).

Je zde i možnost, že společensky méně významná osoba navrhne tykání společensky významnější osobě, například mladší osoba té starší, aniž by prosazovala stejné nároky. Návrh na tykání můžeme kdykoliv odmítnout, většinou ale odmítnutí tykání bereme jako nepřijemnou záležitost (Patočka, 2000: 11).

Gesta jako polibek, stisk ruky nebo přípitek by měli doprovázet přijmutí tykání. V tomto případě záleží na společensky významnější osobě, který způsob upřednostní (Patočka, 2000: 12). Když se setká starší muž, žena a pan ředitel, společensky nejméně významný je pan ředitel, je mladší a je muž. Více společensky významnější je starší muž a společensky nejvýznamnější je žena (Špaček, ceskatelevize.cz, 2004).

Žena společensky významnější usedá jako první, a také vstoupí do dveří jako první a stejné je to s podáním ruky. Muž jde ze schodů i do schodů vždy níž, aby mohl popřípadě společensky významnější osobě zajistit oporu (Špaček, ceskatelevize.cz, 2004).

1.7.2 Itálie

V Itálii jsou společenské zásady velmi podobné. Vykání se používá, když se obracíme formálním způsobem na někoho, koho neznáme a chceme mu projevit úctu a respekt, zatímco tykání se používá naopak při oslovení lidí, k nimž máme důvěru, nebo se kterými jsme si navzájem již odsouhlasili tykání. V Itálii platí stejné pravidlo, že tykání je nabízeno společensky významnější osobou, tedy ženou, starší osobou nebo nadřízeným. Rozdíl mezi Itálií a Českou Republikou ve společenských zásadách je ten, že v Itálii se může starší člověk obrátit na mladšího člověka s tykáním, aniž by porušoval pravidla etikety, je to jeho určité privilegium a je také zároveň považován za nejvýznamnější společenskou osobu (maisongalateo.com), zatímco v České Republice je za ni považována žena.

V Itálii stejně jako v České republice se podává ruka na seznámení. Zmiňme se, ale také o důležitém italském gestu „polibku na tvář“, kdy dvojitý polibek představuje formální gesto a většinou se začíná polibkem na levou stranu tváře, zatímco jeden polibek na tvář značí hlubší sympatie, a tedy nesmí být nikdy užít ve formálním kontextu nebo s lidmi, které známe jen krátce.

1.7.3 Příklady zdvořilosti v konkrétních situacích

Jsou zde zmíněny určité situace z každodenního života ve spojitosti se zdvořilostí, tyto situace jsou poté řešeny na základě určitých společenských zásad, o kterých jsme se již zmiňovali v předchozím tématu pravidla zdvořilosti (s. 16 - 17).

Situace	řešení ČR	Vysvětlení	řešení IT	vysvětlení
učitel a žák na základní škole	žáci se na učitele obrací s vykáním	učitel vykonává určité povolání a má vyšší společenské postavení	žáci se na učitele obrací s vykáním	učitel vykonává určité povolání a má vyšší společenské postavení
prodavač a nakupující v obchodě	nakupující se obrací na prodavače s vykáním	prodavače neznáme osobně a vykonává určitou práci, i když nakupující má vyšší společenské postavení, bylo by nevhodné nabízet mu tykání	v neformálním typu obchodu se může použít tykání - ve formálním typu obchodu vykání	nakupující má vyšší společenské postavení, můžeme se na prodavače obrátit s tykáním, ale většinou jen v obchodech neformálního typu (ilvinoeleviole.it, 2018)
setkání - zaměstnavatel a podřízený	podřízený se na zaměstnance obrací s vykáním	zaměstnavatel má vyšší společenské postavení	podřízený se na zaměstnance obrací s vykáním	zaměstnavatel má vyšší společenské postavení
pracovní schůzka dvou zástupců stejné firmy, kteří se předtím nesetkali	oba dva by si měli navzájem vykat	zástupci firmy se navzájem neznají a zatím si nenabídli tykání	Oba dva si navzájem tykají	jsou na stejné pracovní pozici
setkání - starší dáma a mladý pán	mladý pán by se měl vždy na starší dámu obracet s vykáním, stejně tak starší dáma na mladého pána	dáma je starší a je žena, tudíž má vyšší společenské postavení	mladý pán by se měl vždy na starší dámu obracet s vykáním, zatímco starší dáma se může obrátit na mladšího pána s tykáním	dáma je starší a je žena, tudíž má vyšší společenské postavení, u starší dámy se nepovažuje za nezdvořilé, když se obrátí na mladšího pána s tykáním
uchazeč na pracovním pohovoru	uchazeč vždy používá vykání	jedná se o velice formální situaci	uchazeč vždy používá vykání	jedná se o velice formální situaci (ilvinoeleviole.it, 2018)

podání ruky - muž a žena	jako první podává ruku žena	žena má vyšší společenské postavení	jako první podává ruku žena	žena má vyšší společenské postavení
vstupování do dveří - starší pán a mladá žena	jako první vstoupí do dveří žena	žena má vyšší společenské postavení než starší pán	jako první vstoupí do dveří starší pán	starší pán má vyšší společenské postavení než mladá žena

Tabulka č. 1: příklady zdvořilosti v konkrétních situacích, (Patočka, 2000), (Špaček, ceskatelevize.cz, 2004), (maisongalateo.com)

Další situací je oslovování osob náležitými akademickými tituly. V České republice je velmi nekorektní oslovovat každého akademického pracovníka na vysoké škole titulem profesor a máme zde celou řadu akademických titulů, zatímco v Itálii jich mají o něco méně a většinou se používá oslovení *dottore* („doktore“). Pro srovnání je zde tabulka (2), kde najdeme vypsané akademické tituly užívané v České republice a v Itálii.

Akademické tituly v ČR	Akademické tituly v IT
Bc. (bakalář/ka), BcA. (bakalář/ka umění)	Dott. (Dottore) - v ČR na stejné úrovni s titulem Bc.
MUDr. (doktor/ka medicíny), MVDr. (doktor/ka veterinární medicíny), MDDr. (doktor/ka zubního lékařství), PharmDr. (doktor farmacie), JUDr. (doktor/ka práv), PhDr. (doktor/ka filozofie), RNDr. (doktor/ka přírodních věd), ThDr. (doktor/ka teologie), Ing. (inženýr/ka), Ing.arch. (inženýr/ka architekt/ka), Mgr. (magistr/a), PhMr. (magistr/a farmacie), MgA. (magistr umění), Doc. (docent/ka), Prof. (profesor /ka), CSc. (kandidát/ka věd), DrSc. (doktor/ka věd), Akad. mal. (akademický/á malíř/ka)	Dott. Mag. (Dottore Magistrale) - v ČR stejné jako dokončení magisterského vzdělání v různých oborech
Ph.D (doktor/ka)	Dott. Ric. (Dottore di Ricerca) - mezinárodně Ph.D
	DS. (specializzazione) - specialista v určitém oboru

Tabulka č. 2: srovnání akademických titulů v ČR a IT (Zampinova, 2017: 27; 45 - 47), (muni.cz, 2018)

1.8 Užívání podmiňovacího způsobu jako forma zdvořilosti

Kondicionál nebo také nazývaný podmiňovací způsob se často používá jako zdvořilostní forma jak v italském jazyce, tak v českém jazyce pro vyjádření zdvořilosti. V praktické části této bakalářské práce se nachází srovnání používání podmiňovacího

způsobu jako zdvořilostní formy v italštině a češtině. Rulfová pohlíží na kondicionál jako na způsob, jak vyzdvihnout vyšší pozici adresáta (Berger, 2002: 194). Kondicionál přítomný v obou jazycích označuje:

1. Děj podmíněný, který by byl uskutečnitelný pouze, kdyby se splnila jistá podmínka. Tato podmínka může jen vyplynout ze situace a nemusí být vyjádřena slovně.

Mohli bychom se jít něčeho najíst (Potremmo andare a mangiare qualcosa‘)

- je zde určitá podmínka, například že souhlasí, že má čas.

2. Neověřené zprávy nebo tvrzení a pochybnost

Že by byl David nemocen? Viděl jsem ho dnes odpoledne (David sarebbe ammalato? L'ho visto oggi pomeriggio‘)

3. Žádost nebo zdvořilé přání

Podal bys mi pepř, prosím? (Mi passeresti il pepe, per favore?‘)

Dále pak podmiňovací způsob složený (condizionale composto), neboli také nazývaný minulý, již nemá nic společného při vyjádření žádné zdvořilostní formy jak v italštině, tak v češtině. V italštině se pomocí něj vyjadřují děje podmíněné ireálné, děje nejisté nebo neověřené, cizí mínění a děje následné v minulosti, zatímco v češtině ho skoro nepoužíváme, vyjadřuje neuskutečnitelnost děje, který se v minulosti mohl/měl odehrát jinak (*Kdyby mě nevyhodili z práce, mohl jsem mít více peněz*).

Podmiňovací způsob jednoduchý (přítomný) se v italštině tvoří u pravidelných sloves od infinitivu odtržením koncovky -e a připojením koncovek. Výjimku tvoří první slovesná třída slovesa končící na -are, kde -a- v této koncovce se mění na -e-. Dále pak výjimky tvoří nepravidelná slovesa. V italštině rozlišujeme na *condizionale semplice* (podmiňovací způsob jednoduchý) a *condizionale composto* (podmiňovací způsob složený). V uvedené tabulce (3) je časování podmiňovacího způsobu jednoduchého tří slovesných skupin v italském jazyce (S. Hamplová, 2004: 200-203).

	parl-are mluvit	vend-ere prodávat	cap-ire rozumět	part-ire odjet
io-já	Parlerei	Venderei	Capirei	Partirei
tu-ty	Parleresti	Venderesti	Capiresti	Partiresti
egli-on	Parlerebbe	Venderebbe	Capirebbe	Partirebbe
noi-my	Parleremmo	Venderemmo	Capiremmo	Partiremmo
voi-vy	Parlereste	Vendereste	Capireste	Partireste
essi-oni	Parlerebbero	Venderebbero	Capirebbero	Partirebbero

Tabulka č. 3: časování podmiňovacího způsobu jednoduchého u italských pravidelných sloves (Hamplová, 2004: 200)

V českém jazyce se kondicionál skládá z kondicionálového tvaru pomocného slovesa *být* a přičestí činného. Dále pak rozlišujeme dva typy kondicionálu - podmiňovací způsob minulý a podmiňovací způsob přítomný, jejich rozpoznání závisí na časovém příznaku. Prostředek zdvořilosti se vyskytuje pouze v podmiňovacím způsobu přítomném. V tabulce (4) je uvedeno časování podmiňovacího způsobu přítomného od slovesa nést (prirucka.ujc.cas.cz, 2018).

	jednotné číslo		množné číslo	
1. osoba	Nesl	Bych	Nesli	Bychom
2. osoba	Nesl	Bys	Nesli	Byste
3. osoba	Nesl	By	Nesli	By

Tabulka č. 4: časování podmiňovacího způsobu přítomného času od slovesa nést (prirucka.ujc.cas.cz, 2018)

1.9 Oslovení

Oslovení hraje svou roli v komunikační etiketě. Vždy před zahájením hovoru s partnerem se sluší ho nejdříve oslovit. A jaký způsobem, tak to záleží na věku, pohlaví mluvčích, jejich sociálních postaveních, důvěrnosti, míře formálnosti, na době jak dlouho se spolu mluvčí znají nebo na tom, zda mají v úmyslu oslovovat se pouze zdvořile. Konvence daného jazyka, do které se zobrazuje kulturní historie národa, nám stanovuje, jak partnera oslovíme. Oslovení *pane* a *paní* v sobě nesou určitý příznak zdvořilosti. Jedná se o oslovení, která když srovnáme s jinými jazyky, jsou velmi

zásadová. Například při rozhovoru je nepřipustné začít vypouštět přídomek *pan/paní* a partnera oslovovat pouze příjmením, které vyzdvihuje v češtině rovnici: nadřízený x podřízený. Oslovením samotným příjmením značí v češtině hierarchický vztah nadřízeného k podřízenému. Například učitel ve škole oslovuje žáky příjmením.

Pátý pád neboli vokativ se v češtině používá pro oslovení křestním jménem: *Marku, Pavle, Jakube*. U zdobnělin používáme také vokativ: *Ivanko, Davidku*. Vokativ bychom měli dále používat i při oslovování příjmením. Příjmení by mělo mít tvar pátého pádu i ve spojení s *pane* (*pane Pospíšile*). Chceme-li vyjádřit větší poctu, přidáváme k oslovení *pan* a *pane* ještě titul oslovovaného, a tedy *pane profesore, pane učiteli, pane doktore*. Oslovení *pane premiére, pane ministře, pane prezidente* se považují za velice zdvořilé. V češtině v dnešní době již ubývá přívlastků, které jsou spojeny s oslovením *pan* a *paní* a jako důkaz nám můžou posloužit dopisy, které svědčí o tom, že zdvořilost je u nás poměrně zdrženlivá. Dříve se v dopisech běžně používala oslovení typu *Slovutný pan, Vysoce vážený pan, Velevážený pan*. Velkou roli u oslovení hraje samotná intonace, s kterou je oslovení vyřčeno, například *To si piš, holoubku* nebo *Moje milá, tak to se mylíš*. Uveďme si další oslovení, která v Česku používáme. Muž může zahájit konverzaci s ženou oslovením *slečno* nebo *paní*, zde záleží na tom, jestli oslovená je provdaná nebo svobodná. Pro svobodnou ženu se používá oslovení *slečno* a pro provdanou ženu oslovení *paní*. Dále pak se zde používají oslovení *madam* a *dámo*, které ale nemusí být každému příjemné. V určitých situacích ještě můžeme zaslechnout oslovení *milostivá paní* (Čmejrková, 1996: 41-44).

Ve spojení s oslovováním zmiňme v krátkosti dva pojmy: nominální oslovení a pronominální oslovení, jejich definici si dovolím citovat z článku *Specifický poměr zdvořilosti a oslovování v češtině*: „Pronominální oslovování je charakterizováno binární opozicí důvěrného tykání a distancového vykání (srov. Rulfová, 1984:86, Kněřová, 1995:37 aj., Karlík - Nekula - Rusínová, 1995: 678). Užívání plurálových forem pro oslovování jedné osoby, k níž má mluvčí distancovaný vztah, není přitom úplně totožné s normálním plurálem.“ (Berger, 2002: 192-193). Dále pak nominální oslovování je „charakterizováno protikladem tří forem, totiž křestního jména, pan/paní + titul a pane/paní + příjmení (viz Berger, 1995; Kněřová, 1995: 37). Další formy oslovování (např. pouhým titulem, pane/paní + křestní jméno atd.) sice existují, jsou však většinou stylisticky příznakové a užívají se za zvláštních pragmaticky odůvodněných podmínek a poměrně zřídka.“ (Berger, 2002: 192-193)

1.10 Sémantika moci a sounáležitosti

Američtí sociolingvisté Brown a Gilman byli jako první, kteří se zajímali o sociolingvistické zkoumání forem oslovování a to ve své studii *The Pronouns of Power and Solidarity* (1960). Brown a Gilman pozorovali a porovnávali používání zájmen druhé osoby a to v jazycích jako francouzština, němčina, italština a španělština. K závěru dospěli, pomocí analýzy literárních děl, nestandardizovaným rozhovorům a dotazníkovému výzkumu, k výsledku, že užívání zájmen bylo v podstatě řízeno sémantikou moci a sémantikou sounáležitosti (Jurman, 2001: 185-199).

Sémantika moci říká, že člověk má určitou moc nad druhým člověkem ve „velikosti,“ v jaké může kontrolovat své chování. Jedná se o vztah alespoň mezi dvěma osobami, jejich vztah není vzájemný, ve smyslu, že oba dva nemohou mít moc ve stejné oblasti chování, a tedy z toho vzniká, že nadřazený používá při oslovení *ty* a obdržívá *Vy*, zatímco podřízený používá oslovení *Vy* a obdržívá *ty*. Uveďme si příklady z různých období. Ve svých dopisech papež Gregorio I. (590-604) používal tykání při oslovování svých podřízených v církevní hierarchii, ale podřízení ho oslovovali *Vy* (Muller, 1914). Ve středověké Evropě se šlechtici obraceli na obyčejné lidi s tykáním a vracelo se jim od obyčejných lidí vykání. Hlava rodiny oslovovala své otroky tykáním, otroci používali vykání při oslovování jich. Rodiče tykali svým dětem a děti jim vykaly (Brown - Gilman, 1973: 303-304).

Ve společnosti nejsou pouze asymetrické vztahy, avšak jsou zde i případy, kdy se setkají osoby se stejnou mocí a v tomto případě jde o rozdělení jinými faktory a to odlišný rodinný původ, rozdílná povolání, teritoriální blízkost/vzdálenost. V tomto případě se uplatňuje sémantika sounáležitosti, kdy volba oslovení je závislá na velikosti společně sdílených skutečností mezi mluvčími se stejnou sociální vahou, kterými mohou být Podle Browna a Gilmana podobnosti určitého typu, podobné smýšlení a dispozice (Jurman, 2001: 185-199).

Bylo nutné tedy ustanovit pravidla v případě oslovení rovnocenných mluvčích. Oboustranné oslovení *Vy* se začalo používat mezi osobami z vyšší vrstvy, mezi osobami z nižších společenských vrstev se naopak používalo oslovení *ty*. Podle Browna a Gilmana byla uplatňována sémantika sounáležitosti, pouze když vztah byl rovnocenný mezi mluvčími a jako doplnění sémantiky moci. Pokud tedy rovnocenní mluvčí měli

mezi sebou určité pouto nebo měli dostatek společného, oslovovali se navzájem zájmenem *ty*, v opačném případě zájmenem *Vy* (Jurman, 2001: 185-199).

Po zhodnocení sociální pozice mluvčího a komunikačního partnera se mluvčí rozhodoval podle oslovovacích vzorců:

a) „Mluvčí vyká buď osobě 1. výše postavené, tj. osobě starší, profesně či společensky nadřazené atp. (superiorní mluvčí), nebo 2. osobě, kterou (dostatečně) nezná, se kterou nemá dost společného.

b) Mluvčí tyká buď osobě 1. níže postavené, tj. osobě mladší, profesně či společensky podřazené atp. (inferiorní mluvčí), nebo 2. osobě nějakým způsobem blízké.“ (Jurman, 2001: 185 - 199)

1.10.1 Vývoj sémantiky moci a sounáležitosti

V římské říši pouze lidé s vyšším společenským postavením měli možnost oslovovat císaře druhou osobou plurálu. A tak pouze oni na začátku používali tuto formu oslovení. Později tuto formu oslovení začali napodobovat na královském dvoře. Tato praktika se dále začala rozšiřovat mezi další vrstvy společnosti. Tímto způsobem forma druhé osoby plurálu začala být charakterizována pro oslovení člověka s vyšším statutem. V dalších stoletích se Evropané stávají znalejšími v používání formy *Voi* a považují ji za znak elegance (Brown - Gilman, 1973: 305).

Po mnoho staletí ve francouzštině, angličtině, italštině, španělštině a němčině bylo dodržováno pravidlo, že oslovení *Voi* nebylo vzájemné mezi lidmi s rozdílnou „mocí,“ člověk s větší „mocí“ oslovoval člověka s menší „mocí“ tykáním a člověk s menší „mocí“ oslovoval člověka s větší „mocí“ vykáním, tedy užívání sémantiky moci. Naopak vzájemná byla u lidí téměř stejné moci, kteří se navzájem oslovovali tykáním nebo vykáním, již zmiňovaná sémantika sounáležitosti. Pozvolna se vyvinulo rozlišování mezi použitím tykání, které bylo znakem intimity a používání vykání, které bylo znakem formality (Brown - Gilman, 1973: 305).

Do určité doby 19. století převažovala sémantika moci a vojáci, číšníci a zaměstnanci přijímali *ty*, mezitím rodiče, velcí majitelé a osoby poskytující práci přijímali *Vy*. Všechna data poukazují na to, že v předminulém století se oslovování vykáním nebo tykáním stalo vzájemným a tedy klienti začali oslovovat číšníky vykáním nebo děti rodiče tykáním. Pro lepší znázornění tohoto jevu je zde uvedena tabulka (5). Vypsané dvojice v tabulce (5b) ukazují příklady střetnutí osob a jejich sémantické řešení. Výsledkem je systém jednorozměrný, ve kterém se začne používat navzájem tykáni a vykání (Brown - Gilman, 1973: 308).

A		
Klient	Úředník	Zaměstnavatel
T↓V ↑V	T↓V ↑V	T↓V ↑V
Číšník	Voják	Zaměstnanec
Rodič	Pán	starší bratr
T↓ T↑V	T↓ T↑V	T↓ T↑V
Dítě	věrný sluha	mladší bratr

B		
Klient	úředník	Zaměstnavatel
↑V	↑V	↑V
Číšník	Voják	Zaměstnanec
Rodič	Pán	starší bratr
T↑	T↑	T↑
Dítě	věrný sluha	mladší bratr

Tabulka č. 5: sociální dvojice implikující sémantické střetnutí (a) a jejich řešení (b) (Brown - Gilman; 1973: 309)

V dnešní době je chování založeno na vzájemné solidaritě (Jurman, 2001: 185 -199). Přestože jí v dnešním světě uplatňujeme, zůstali zde i nadále některé prvky sémantiky moci jako je aktuální zvyk návrhu ke vzájemnému tykáni, které nabízí společensky významnější osoba jako první (Brown - Gilman, 1973: 308 - 309).

1.11 Pozitivní a negativní zdvořilost

Pozitivní zdvořilost je komunikační strategie, kdy se mluvčí snaží působit kladně na adresáta, mluvčí k tomu většinou používá chválení, podporování a celkově pozitivní hodnocení (Kelnarová, oltk.upol.cz, 2014). Vyskytuje se zejména ve vztazích, které jsou symetrické, a tedy pokud je „vzdálenost“ mezi komunikanty menší, například mezi přáteli, příbuznými nebo v rodině, a tedy je spojována s užším, konkrétním společenstvím lidí. Mluvčí se většinou již s adresátem zná, mají zpravidla stejnou jazykovou varietu (dialekt, slang) a společně se oslovují hypokoristiky (rodinné, přátelské a intimní podoby osobních jmen) a deminutivy (slovo zdrobnělého významu). Dávají najevo zájem jeden o druhého a mluví většinou o společných tématech.

Negativní zdvořilost je typ komunikační strategie, kdy se mluvčí snaží dát adresátovi možnost volby a nenutit ho do komunikace, mluvčí proto většinou v komunikaci používá určitou formu nepřímosti (Kelnarová, oltk.upol.cz, 2014). Na rozdíl od pozitivní zdvořilosti se vyskytuje v asymetrických vztazích a vztazích, kde je mezi komunikanty větší „vzdálenost,“ kde adresát má většinou postavení hierarchicky vyšší. S negativní zdvořilostí má souvislost také užívání honorifik, které se nemusejí vztahovat pouze k ose produktor – adresát, ale také i k předmětu věci a k přítomným osobám. Úcta k adresátovi je projevoována například vykáním a nebo honorifikujícím oslovením. Dále pak produktor volí slovní zásobu podle toho, kdo je přítomen (Chejnová, 2012: 22).

Rozšířme toto téma také o pár poznatků z časopisu *Slovo a slovesnost* od Alexandra Jurmana (2001: 185-199), kde Jurman zmiňuje jako nejvýznamnějším výkladem fenoménu zdvořilosti teorii o zachování tváře (*face saving theory*) (Brown – Levinson, 1990). Brownová a Levinson uvádějí pojem tváře jako názor mluvčího o jeho vlastní společenské hodnotě. Dělají rozdíl mezi dvěma typy sociálních potřeb: pozitivní tvář (mluvčí soukromé já), která charakterizuje touhu po sympatiích, pocitu sounáležitosti a respektu, a dále pak negativní tvář (mluvčí veřejné já), která vyjadřuje svobodu rozhodování.

1.12 Funkce zdvořilosti

Na podstatu zdvořilosti můžeme nahlížet z mnoha hledisek, například psychologických, kulturologických, etologických a do určité míry i biologických (Chejnová, 2012: 20 - 22). Zdvořilost se objevuje v komunikaci v mnoha různých funkcích:

- Mezi hlavní funkce zdvořilosti patří zabránění agrese, která potenciálně ohrožuje mezilidské kontakty. Agrese by mohla narušit spolupráci, která je velmi důležitá pro lidskou společnost. Zítková (2008) dává v potaz funkci preventivní, na rozdíl od funkce reparativní, která se používá v případě, že interaktivní rovnováha je už narušena.
- Zdvořilost, která se zakládá částečně na konvencionalizovaném vyjadřování, vede ke snižování napětí, které vyplývá z rozdílnosti osobních komunikačních stylů.
- Zdvořilost v sobě nese také určitý manipulační aspekt, většinou zdvořilostí se pokoušíme pozitivně naladit adresáta a tedy získat pro nás určitou výhodu.
- Získat určitou výhodu manipulativním aspektem může získat i sám adresát. Když adresáta pozitivně naladíme, můžou z něj vyplynout výhody i pro něj samého, tuto formu pozitivní manipulace užívají například psychologové, učitelé, lékaři.
- Werkhofer (1992) zmiňuje zdvořilé jednání jako metaforu zdvořilost – peníze, kdy se jedná o společensky konstituované medium, který má ikonickou hodnotu.
- Je možné, že produktor využije zdvořilosti, aby se zalíbil adresátovi, a může tím sledovat určité dané cíle.
- Zdvořilost patří k určité „image“ konkrétního produktora, která se pak odráží na jeho sebehodnocení, aniž by produktor sledoval další cíle.
- Produktor, který má zdvořilé vystupování, má hierarchicky vyšší žádoucí pozici. Může se jednat o pozici inferiorní, poté tedy adresát má pozici superiorní a získá tím určité komunikační výhody. V některých situacích se produktor snaží získat pozici superiorní a tedy mít určitou nadřazenost. Jednání tohoto typu se považuje za velmi nezdvořilé, i když určitý zdvořilostní rámec je zachován. Jako příklad uveďme člověka, který dodržuje pravidla etikety, zatímco druhý komunikant je nekorektní a vede cílený útok proti adresátovi.

- Produktor, který se snaží vyjadřovat velmi korektně a zdvořile mluvící ve spisovném jazyce, dává v potaz své vychování a vzdělání. V určitých situacích je daná strategie cílena přímo na superiorní pozici v komunikaci.
- Někdy produktor volbou zpravidla módních výrazů s formulí řečové etikety poukazuje na to, že je tzv. IN - (jít s módou) a tím v určité společenské skupině si může získat superiorní postavení.
- Zdvořilost, a teď mluvíme zvláště o pozitivní zdvořilostní strategii, která je používána v neformálních kontextech, s sebou může nést prvky hry. Většinou se setkáváme s uspokojením komunikantů, kterým pozitivní zdvořilost používaná v neformálních kontextech přináší uspokojení z toho, že mají vzájemný kontakt, může se jednat i o terapeutickou funkci.
- Pro tvoření fatické komunikace je zdvořilost velmi důležitou podmínkou, jedná se o konverzaci bez významného obsahu a řečovou aktivitu, která vyplňuje čas.
- V začátku komunikace zdvořilostním vyjadřováním, kdy ještě nejsou „určeny“ komunikační role, produktor může vyjádřit, kterou roli hodlá zaujmout a jakou roli by si představoval, aby zaujal adresát. Chce vyjádřit snahu spolupracovat, a dává najevo, že je ochoten nebo naopak není ochoten zaujmout roli podřízenou.

2. PRAKTICKÁ ČÁST

Hlavní náplní praktické části této bakalářské práce je dotazníkový výzkum, dále je tato práce, díky spolupráci s tlumočnicí a bývalou překladatelkou italského jazyka paní Ivanou Hlaváčovou, obohacena o sepsání jejích zkušeností a rad na téma převod vykání a tykání z italštiny do češtiny.

2.1 Dotazníkový výzkum

Díky dotazníkovému výzkumu, který vyplnilo sto respondentů, z toho 54 rodilých mluvčích češtiny (RMČ) a 46 rodilých mluvčích italštiny (RMI), jsme dospěli k určitým výsledkům a zajímavostem, které obohacují tuto bakalářskou práci. Dotazníkový výzkum byl určen pro všechny věkové kategorie respondentů, nezáleželo ani na tom, zda daný respondent pracuje, studuje nebo je nezaměstnaný. Jediné kritérium bylo, že respondent musel být RMČ nebo RMI. Záměrem mého dotazníkového výzkumu je porovnání zdvořilosti mezi RMČ a RMI v určitých každodenních situacích a postoje jeho samotného ke zdvořilosti. Dotazník se skládá ze 17 jednotlivých uzavřených otázek. U každé otázky respondenti měli na výběr mezi několika možnostmi, ať už ze dvou či více, kde záleželo na typu otázky. Jednotlivé otázky jsem vybírala z mé vlastní zkušenosti, snažila jsem se navrhnout otázky, u kterých jsem si myslela, že by mohl nastat rozpor mezi Čechy a Italy po mé zkušenosti žití jednoho roku v Itálii. Hned v úvodu dotazníku se první dvě otázky týkaly věku a pohlaví, dále respondenti odpovídali na otázky:

1. Od jakého věku neznámé osoby byste začali používat vykání při oslovení ji?
2. Při oslovení neznámé osoby, které je přibližně stejně jako vám, byste vykali nebo tykali?
3. Při prvním setkání s neznámou osobou podáváte ruku na seznámení?
4. Jaký pozdrav používáte při vstupu do supermarketu?

5. Když se obracíte na prodavačku v obchodě s požádáním o pomoc, používáte podmiňovací způsob?
6. Při oslovení vyučujících na vysoké škole jste používali/používáte tykání nebo vykání?
7. Vyučující na vysoké škole vám vykají/vykali, tykají/tykali?
8. Vnímáte své pracoviště jako místo, kde se musíte chovat zdvořile?
9. Svému šéfovi v práci vykáte nebo tykáte?
10. Se svými sousedy si tykáte nebo vykáte?
11. Svě tchyni/tchánovi tykáte nebo vykáte?
12. Máte větší tendenci osobě, která má vyšší úroveň vzdělání než vy, vykat?
13. Používáte více zdvořilostní formu v písemné, nebo mluvené formě?
14. Používáte často výrazy *„prosím“* a *„děkuji“*?
15. Kladete velký důraz na zdvořilost?

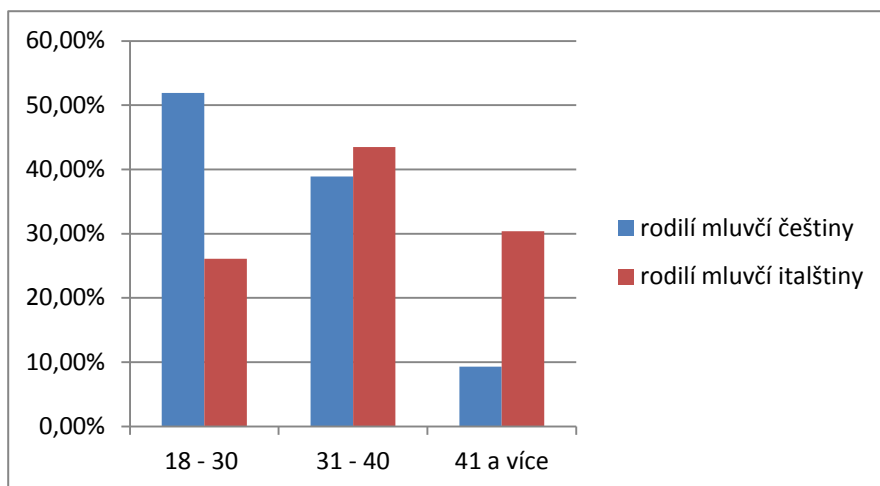
Věkové skupiny respondentů jsem rozdělila do tří skupin: do 18 let (včetně), v této skupině mi odpověděli 4 respondenti, dále od 19 do 40 let (včetně), kde odpovědělo 79 respondentů, poslední skupina starší 40 let a z této skupiny odpovědělo 17 respondentů. Výrazně tedy převažuje věk respondentů od 19 do 40 let (včetně). V pohlaví převažovali muži: 59 mužů a 41 žen. Pro podrobnější přehled tabulka (6).

věk:	rodilí mluvčí češtiny	rodilí mluvčí italštiny
do 18 let (včetně)	2	2
od 19 do 40 let (včetně)	46	33
starší 40 let	6	11
pohlaví:		
Muž	29	30
Žena	25	16

Tabulka č. 6: rozdělení věku a pohlaví dotazníkového výzkumu

1. Od jakého věku neznámé osoby byste začali používat vykání při oslovení ji?

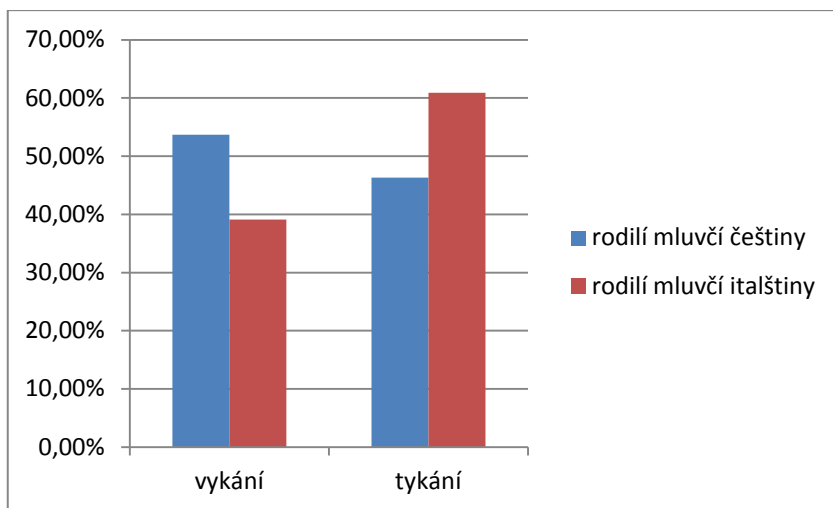
U otázky „Od jakého věku neznámé osoby byste začali používat vykání při oslovení ji“ je výsledek rozdílný mezi RMČ a RMI. RMČ by použili vykání dříve než RMI. Kdyby více jak polovina RMČ zvolilo vykání, při oslovení neznáme osoby, již když je oslovovaná osoba ve věku 18 – 30 let, zatímco více jak 43 procent RMI by začalo vykat oslovované osobě, když je jí mezi 31- 40 lety. Zajímavé je, že více jak 30 procent RMI odpovědělo, že ve věku 41 a více let, naproti RMČ, kde tuto možnost zvolilo pouze okolo 11 procent respondentů. Jako důkaz pro tento jev nám může posloužit bakalářská práce od Alessandra Carbucichio (2008: 34), kde se uvádí, že italština oproti češtině inklinuje více k používání tykání mezi příslušníky mladší a střední generace. Otázkou ale zůstává proč. Po konzultacích s RMI jsem usoudila, že důvod by mohl být takový, že většina RMI začínají používat vykání při oslovení neznámé osoby, až když je oslovovaná osoba „staršího“ věku kvůli tomu, aby danou osobu neurazili a nenavodili jí pocit, že je již příliš stará, nejedná-li se ovšem o nadřízeného nebo někoho komu máme v úmyslu vyjádřit úctu, a to vše v prostředí ne moc úředním. Bohužel tyto závěry nemohu stoprocentně potvrdit a přidat k nim určité podklady, výsledky jsou vázány pouze na konzultacích s RMI. Pro podrobnější zkoumání graf (1).

Obrázek 1: Graf 1: od jakého věku neznámé osoby byste začali používat vykání při oslovení ji

2. Při oslovení neznámé osoby, které je přibližně stejně jako vám, byste vykali nebo tykali?

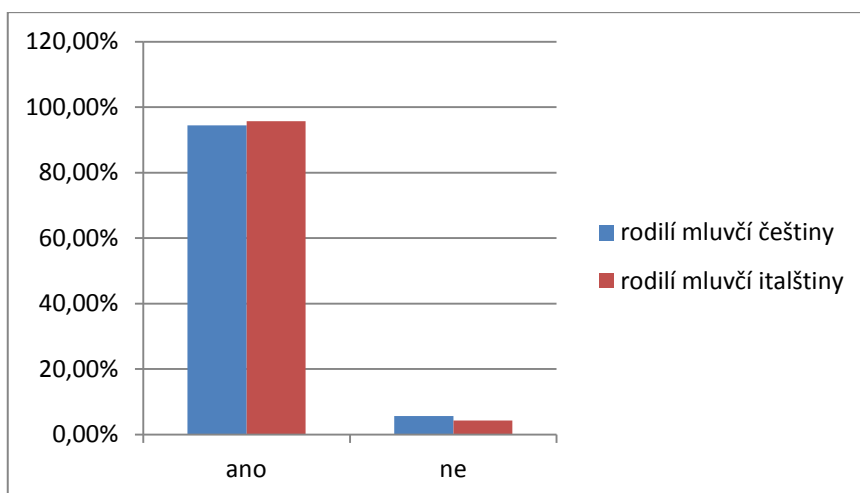
Ze získaných dat je zřejmé, že více jak 60 procent RMI by při oslovení neznámé osoby, která by byla podobnému věku oslovujícího, zvolilo tykání, zatímco RMČ, a to více jak 53 procent, by zvolilo vykání, i když si nemyslím, že by výsledek mezi typy rodilých mluvčích byl tak markantní. Po debatě s RMI jsem nedošla k žádnému určitému pravidlu, slýchávala jsem odpovědi typu, že v Itálii je „zvykem“ vykat osobám starším, než jsou oni samy, to mi bylo ale zase mnohokrát vyvráceno. Někteří rodilí mluvčí uvedli, že pokud by bylo osobě stejně jako jim samotným a s kterou by se navzájem znali, použili by tykání, naopak - s osobou, s kterou by se navzájem dobře neznali, použili by vykání. Dále je nutno podotknout, že velkou roli hraje samotný věk a situace, při které by danou osobu oslovili. Pro podrobnější zkoumání graf (2).

Obrázek 2: Graf 2: při oslovení neznámé osoby, které je přibližně stejně jako vám, byste vykali nebo tykali

3. Při prvním setkání s neznámou osobou podáváte ruku na seznámení?

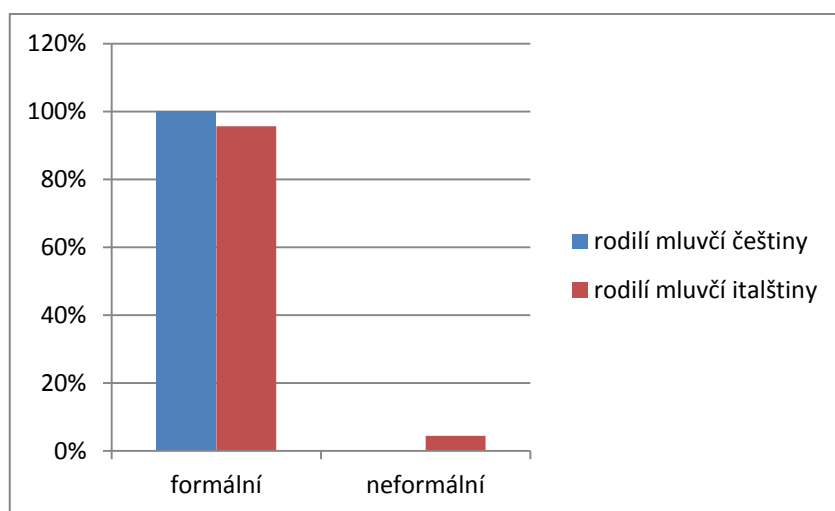
Výsledek ze získaných dat pro tuto otázku je skoro identický, co se týče rozdílu mezi rodilými mluvčími. Na otázku, zda při prvním setkání s neznámou osobou podáváte ruku na seznámení, více jak 95 procent (přesně 95,7) RMI odpovědělo, že ano a podobně tomu je i u RMČ, kde ano odpovědělo více jak 94 procent (přesně 94,4), rozdíl mezi rodilými mluvčími je tedy pouze o 1,3 procenta. To značí jediné, že toto zdvořilostní gesto používají ve stejné míře jak RMI, tak RMČ. Pro podrobnější zkoumání graf (3).

Obrázek 3: Graf 3: při prvním setkání s neznámou osobou podáváte ruku na seznámení

4. Jaký pozdrav používáte při vstupu do supermarketu?

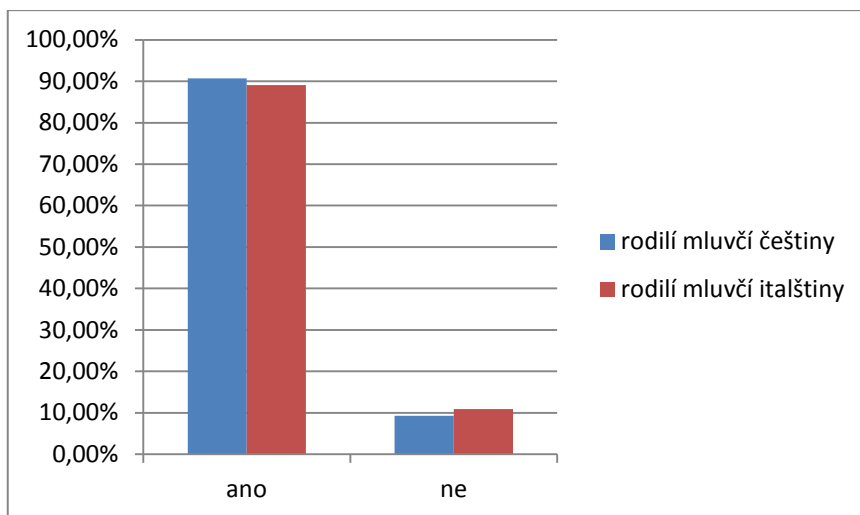
Rozdíl mezi typy rodilých mluvčích pro tuto otázku je skoro minimální, jedná se o rozdíl pouhých 4,4 procent. Celých 100 procent RMČ by zvolilo formální pozdrav, u RMI by formální pozdrav zvolilo přes 95 procent respondentů, zbylá 4,4 procenta respondentů RMI by zvolila neformální pozdrav *Ciao* („ahoj“). Můžeme tedy opět konstatovat, že pozdrav při vstupu do supermarketu se mezi jednotlivými typy rodilých mluvčích neliší. Oba dva typy rodilých mluvčích by použily zdvořilostní pozdrav. Mohlo by se polemizovat, zda by se výsledek změnil, kdyby byl místo supermarketu uveden v otázce obchod, ale to už by mohlo být téma jiné odborné práce. Pro podrobnější zkoumání graf (4).

Obrázek 4: Graf 4: Jaký pozdrav používáte při vstupu do supermarketu

5. Když se obracíte na prodavačku v obchodě s požádáním o pomoc, používáte podmiňovací způsob?

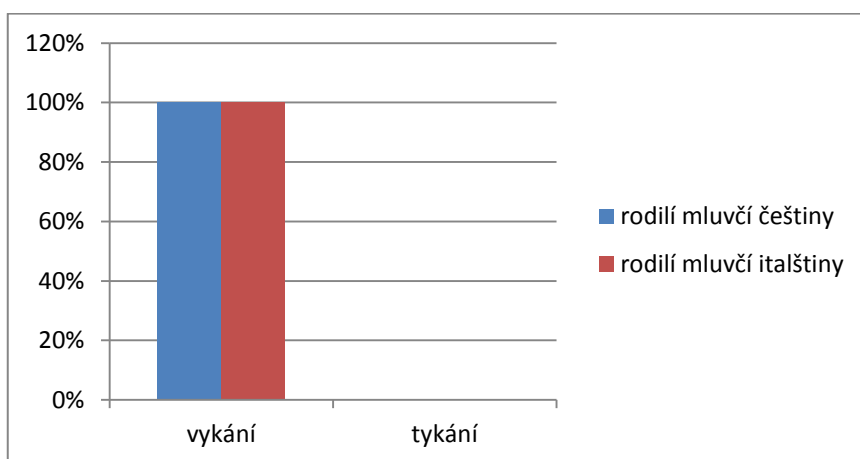
Výsledek ze získaných dat na tuto otázku byl opět téměř identický v porovnání mezi typy rodilých mluvčích. Oba dva typy rodilých mluvčích by okolo 90 procent použily podmiňovací způsob. Tak můžeme opět jen potvrdit, že podmiňovací způsob při požádání o pomoc prodavačku je stejně často používán u obou typů rodilých mluvčích. Pro podrobnější zkoumání graf (5).

Obrázek 5: Graf 5: když se obracíte na prodavačku v obchodě s požádáním o pomoc, používáte podmiňovací způsob

6. Při oslovení vyučujících na vysoké škole jste používali/používáte tykání nebo vykání?

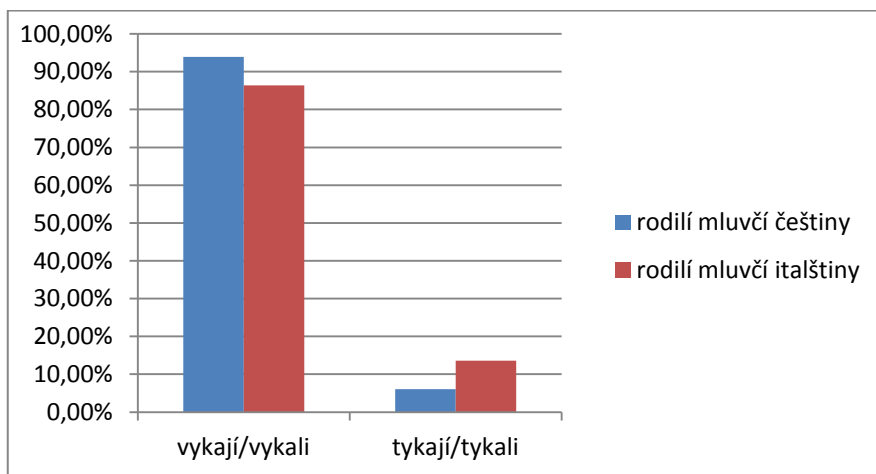
Výsledek u této otázky byl identický mezi typy rodilých mluvčích. Jak RMČ, tak RMI používali nebo používají vykání při oslovení vyučujících na vysoké škole. Co se tedy týče formálnosti na akademické půdě při oslovení vyučujících je identický u obou dvou typů rodilých mluvčích. Pro podrobnější zkoumání graf (6).

Obrázek 6: Graf 6: při oslovení vyučujících na vysoké škole jste používali/používáte tykání nebo vykání

7. Vyučující na vysoké škole vám vykají/vykali, tykají/tykali?

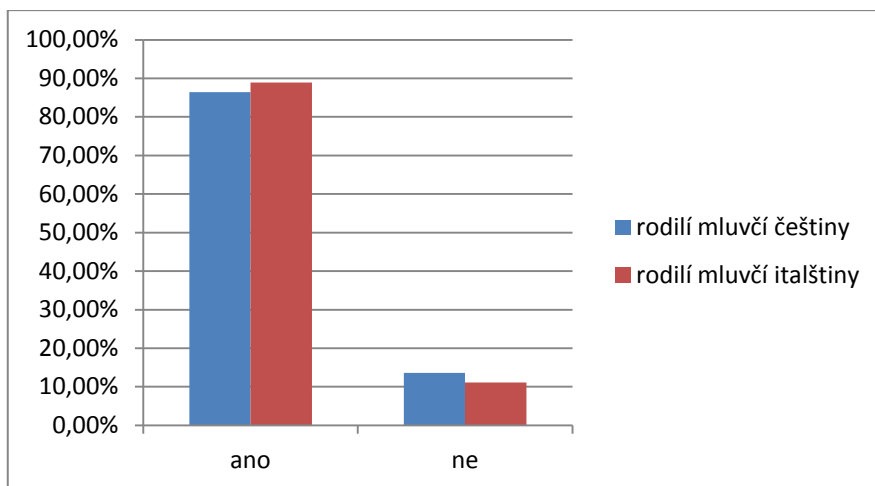
V odpovědi na otázku „Vyučující na vysoké škole vám vykají/vykali, tykají/tykali“ oba dva typy rodilých mluvčích odpověděly, že jim vyučující na vysoké škole převážně vykají nebo vykali, rozdíl mezi oběma typy rodilých mluvčích je 7,5 procent, kdy více jak 13 procent RMI bylo nebo jsou oslovovány tykáním od vyučujících na vysoké škole, zatímco RMČ okolo 6 procent. Rozdíl tedy mezi oběma typy rodilých mluvčích není velmi zřejmý, proto bych uvedla, že co se týče oslovování studentů od vyučujících na vysoké škole, jsou oba dva typy rodilých mluvčích převážně oslovovány vykáním. Pro podrobnější zkoumání graf (7).

Obrázek 7: Graf 7: vyučující na vysoké škole vám vykají/vykali, tykají/tykali

8. Vnímáte své pracoviště jako místo, kde se musíte chovat zdvořile?

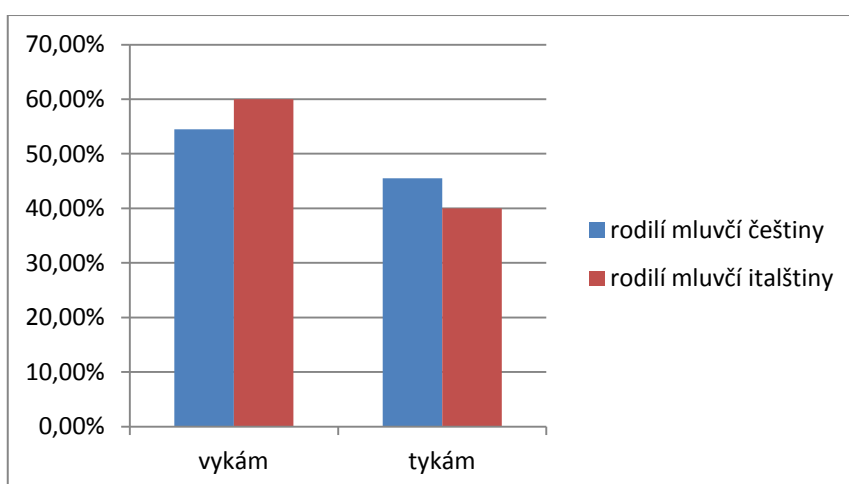
Na otázku „Vnímáte své pracoviště jako místo, kde se musíte chovat zdvořile“ jsou výsledky velmi podobné v porovnání obou dvou typů rodilých mluvčích. Je zde rozdíl pouze 2,5 procenta, kde oba dva typy rodilých mluvčích odpověděly ano, přesně 86,4 RMČ a 88,9 procent RMI. Opět tedy můžeme konstatovat, že výsledek je velice podobný a oba dva typy rodilých mluvčích vnímají své pracoviště jako místo, kde se musí chovat zdvořile. Pro podrobnější zkoumání graf (8).

Obrázek 8: Graf 8: vnímáte své pracoviště, jako místo, kde se musíte chovat zdvořile

9. Svému šéfovi v práci vykáte nebo tykáte?

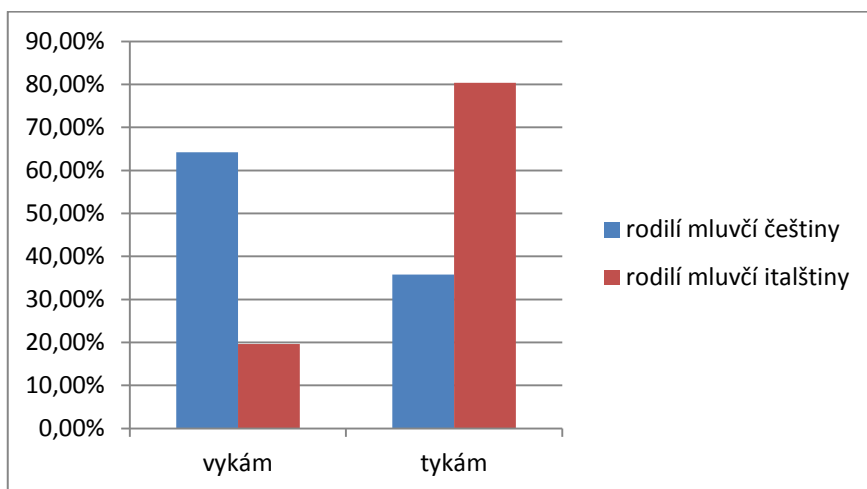
Co se týče zdvořilosti, ke svému šéfovi na pracovišti, u obou dvou typů rodilých mluvčích převažovala odpověď, že svému šéfovi vykájí, nebyl zde ale markantní rozdíl mezi tykáním a vykáním. U RMI ve srovnání s RMČ byl rozdíl okolo 5 procent, kdy o 5 procent více RMI zvolilo možnost tykání. Můžeme tedy říci, že co se týče zdvořilosti ke svému šéfovi, u obou dvou typů rodilých mluvčích byl výsledek podobný, a to s rozdílem okolo 5 procent, kde převažuje vykání, zajímavé také je, že rozdíl mezi tykáním a vykáním není tak evidentní. Pro podrobnější zkoumání graf (9).

Obrázek 9: Graf 9: svému šéfovi v práci vykáte nebo tykáte

10. Se svými sousedy si tykáte nebo vykáte?

U této otázky byl výsledek mezi typy rodilých mluvčích odlišný. Více jak 80 procent RMI si se svými sousedy tyká, zatímco u RMČ zvolilo možnost tykání pouhých 35,8 procent. Rozdíl je tedy velice znatelný. Z výsledku můžeme konstatovat, že RMI upřednostňují tykání se svými sousedy, zatímco RMČ naopak vykání. Po debatě na toto téma s RMI, mohu usoudit, že Italové vztah se svými sousedy berou za velice přátelský a k přátelství patří tykání, jak mi bylo řečeno již od zmiňovaných RMI. Po debatě s několika RMČ, kde hlavní tématem debaty byl důvod vykání svým sousedům, mi bylo řečeno, že hlavní důvod je, že je moc neznají nebo jsou starší. Češi zkrátka nemají potřebu se svými sousedy navazovat nějaké velké vztahy, a tudíž necítí nutnost si s nimi tykat. Určitě ale velkou roli při vykání nebo tykání sousedům hraje samotný věk. Teorie, proč Češi většinou vykají svým sousedům a Italové tykají, nemohu nějak vědecky podložit, výsledky se opírají pouze o konzultace s rodilými mluvčími. Pro podrobnější zkoumání graf (10).

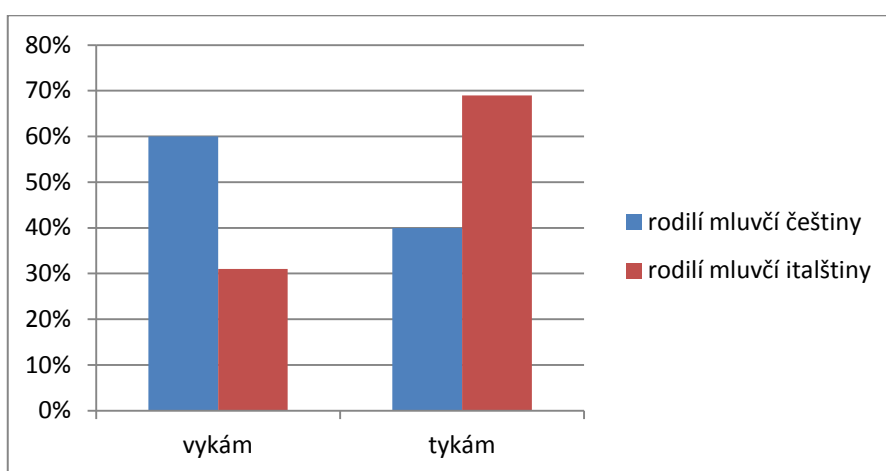

Obrázek 10: Graf 10: se svými sousedy si tykáte nebo vykáte

11. Své tchyni/tchánovi tykáte nebo vykáte?

Na otázku, zda své tchyni/tchánovi tykáte nebo vykáte, jednotlivé typy rodilých mluvčích zvolily odlišnou možnost, 60 procent RMČ zvolilo možnost vykání, zatímco 69 procent RMI zvolilo možnost tykání. Můžeme tedy konstatovat, že RMI upřednostňují tykat své tchyni/tchánovi, zatímco RMČ preferují vykání. Na možnost

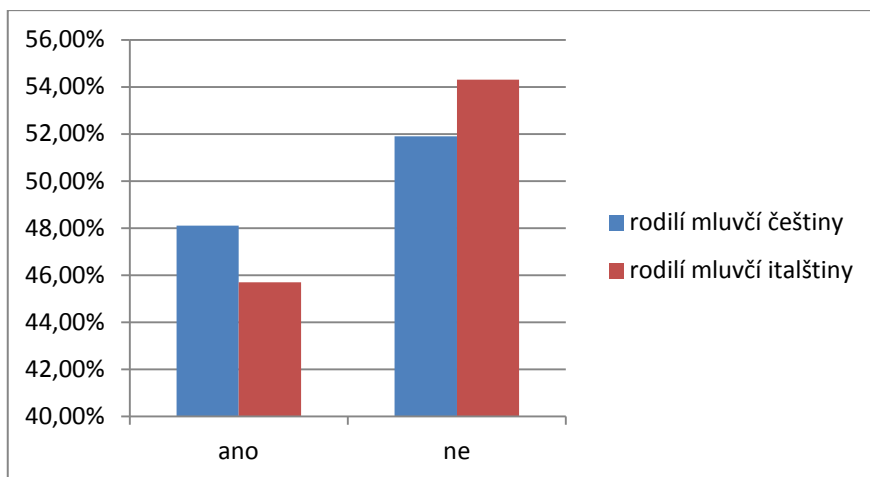
rozdílu mezi tykáním a vykáním své tchyni/tchánovi jsem se zeptala RMI a dospěla jsem k závěru, že stejně jako v České republice záleží na tchyni a tchánovi, zda tykání nabídnou a zde záleží na faktorech, jako věk, sympatie, vztahy v rodině atd. Slyšela jsem ale i názor, že v Itálii je pravidlem, že partner nebo snoubenec své tchyni/tchánovi vykává a po svatbě se přejde k tykání, do toho ale někteří RMI uvedli, že tato tradice se dodržovala v minulosti a dnes se jí již nikdo neřídí a ne vždy tato tradice byla pravidlem, pokud rodiny měly rozdílné sociální postavení, většinou tykání nebylo nabídnuto. Opět tento názor nemohu nějak vědecky podložit a odrážím se pouze o diskuzi s rodilými mluvčími obou jazyků. Pro podrobnější zkoumání graf (11).

Obrázek 11: Graf 11: své tchyni/tchánovi tykáte nebo vykáte

12. Máte větší tendenci osobě, která má vyšší úroveň vzdělání než vy vykat?

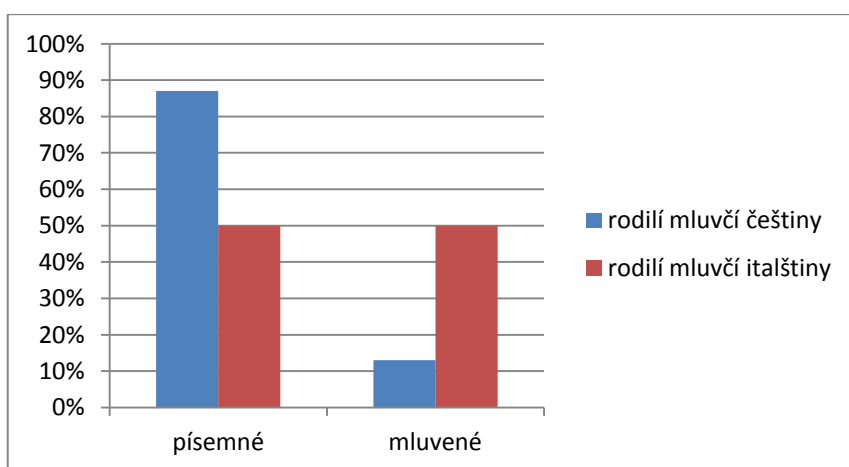
Výsledek ze získaných dat je velice podobný. Co se týče srovnání jednotlivých typů rodilých mluvčích, oba dva typy rodilých mluvčích na otázku, zda mají větší tendenci osobě, která má vyšší úroveň vzdělání než oni sami vykat, odpověděly převážně ne. Více jak 51 procent RMČ odpovědělo, že ne a podobně na to jsou i RMI, kdy možnost ne zvolilo okolo 54 procent. Můžeme tedy konstatovat, že oba dva typy rodilých mluvčích nemají tendenci osobě, která má vyšší úroveň vzdělání než oni sami vykat, ale je zde nutné upozornit, že výsledek vykání není tak výrazný oproti tykání. Pro podrobnější zkoumání graf (12).

Obrázek 12: Graf 12: máte větší tendenci osobě, která má vyšší úroveň vzdělání než vy vykat

13. Používáte více zdvořilostní formu v písemné, nebo mluvené formě?

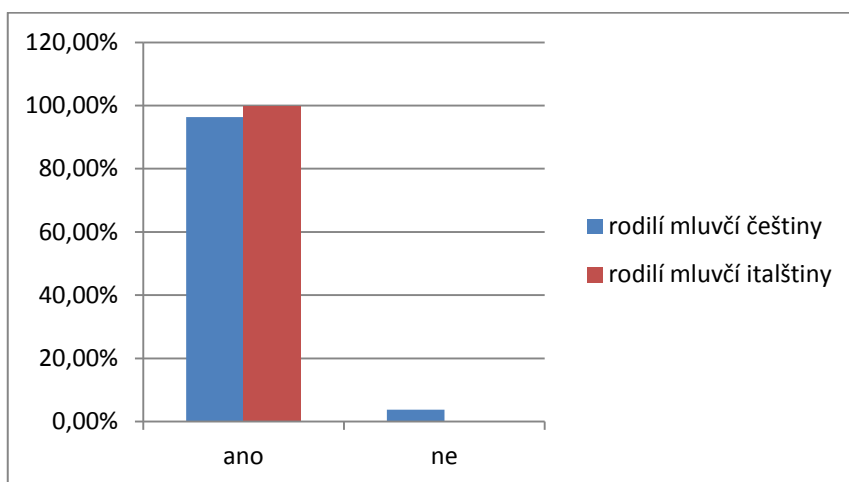
U otázky „Používáte více zdvořilostní formu v písemné, nebo mluvené formě“ jsou výsledky mezi typy rodilých mluvčích odlišné, zatímco RMČ zvolili s 87 procenty možnost volby písemné, u RMI byl výsledek mezi formou písemnou a mluvenou naprosto vyrovnaný. Můžu tedy konstatovat, že RMČ používají více zdvořilostní formu v písemné formě, u RMI nemůžeme určit, zda používají více zdvořilostní formu v písemné, nebo mluvené formě, jelikož obě dvě formy dosáhly stejného výsledku, ale ve srovnání s RMČ, používají méně zdvořilostní formu v písemném projevu než RMČ. Pro podrobnější zkoumání graf (13).

Obrázek 13: Graf 13: používáte více zdvořilostní formu v písemné nebo mluvené formě

14. Používáte často výrazy ‚prosím‘ a ‚děkuji‘?

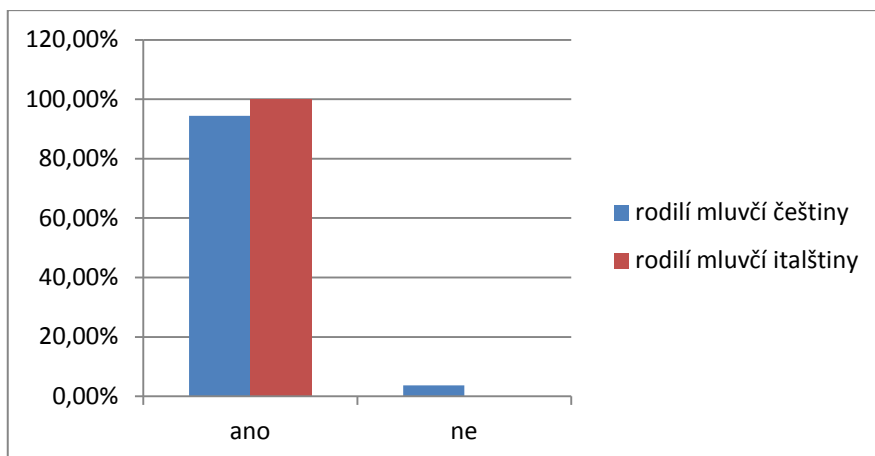
Výsledek získaných dat ukazuje, že oba dva typy rodilých mluvčích často používají výrazy prosím a děkuji. Rozdíl mezi jednotlivými typy rodilých mluvčích je pouhých 3,7 procenta, kdy 96,3 procent RMČ odpovědělo, že často používá výrazy prosím a děkuji, zatímco u RMI to bylo celých sto procent. Je tedy zřejmé, že výrazy prosím a děkuji ve stejné častosti používají jak RMČ, tak RMI. Pro podrobnější zkoumání graf (14).

Obrázek 14: Graf 14: používáte často výrazy prosím a děkuji

15. Kladete velký důraz na zdvořilost?

Výsledek poslední otázky z dotazníkového výzkumu se velmi podobá výsledku z předchozí otázky. Je zde rozdíl pouhých 5,6 procent mezi jednotlivými typy rodilých mluvčích, kdy více jak 95 procent RMČ odpovědělo na otázku, že kladou velký důraz na zdvořilost, zatímco u RMI tuto možnost odpovědi zvolilo celých sto procent respondentů. Opět tedy závěr bude podobný, oba dva typy rodilých mluvčích kladou velký důraz na zdvořilost. Pro podrobnější zkoumání graf (15).

Obrázek 15: Graf 15: kladete velký důraz na zdvořilost

Závěr dotazníkového výzkumu

Podle výsledků dotazníkového výzkumu jsou v mnoha ohledech oba dva typy rodilých mluvčích podobné, co se týče postoje samotného ke zdvořilosti. Velkou roli v podobnosti může hrát fakt, že domovské země obou dvou typů rodilých mluvčích se nacházejí v Evropě a nedělí je od sebe zas tak velká vzdálenost. Rozdíly mezi typy rodilých mluvčích se vyskytly většinou u použití vykání u jednotlivých otázek: „Od jakého věku neznámé osoby, byste začali používat vykání při oslovení ji“, „Při oslovení neznámé osoby, které je přibližně stejně jako vám, byste vykali nebo tykali“, „Se svými sousedy si tykáte nebo vykáte“, „Své tchyni/tchánovi tykáte nebo vykáte“. Poté také v rozdílu použití zdvořilostní formy, kdy u RMČ výsledek dopadl s velkou převahou, že používají více zdvořilostní formu v písemné formě, zatímco u RMI volba písemné formy a mluvené formy byla naprosto identická. Při vysvětlení důvodů mezi jednotlivými rozpory rodilých mluvčích jsem nenalezla žádné vědecké podložení a opírám se pouze o konzultace s rodilými mluvčími.

Chtěla bych podotknout, že dotazníkový výzkum měl porovnat mezi sebou RMČ a RMI co se týče vyjadřování zdvořilosti v určitých situacích a postoje samotného ke zdvořilosti a jedná se pouze o obecné porovnání, kdy hlavní roli nehrál věk respondentů ani odkud přesně pocházejí. Jediné kritérium bylo pouze být RMČ nebo RMI. Tento dotazníkový výzkum by mohl být inspirací pro prohloubení a upřesnění výsledků vypracováním dalších, navazujících odborných prací na toto téma.

2.2 Převod vykání a tykání z Italštiny do češtiny z pohledu Ivany Hlaváčové

Díky spolupráci s paní Ivanou Hlaváčovou, tlumočnicí a bývalou překladatelkou z italského jazyka, která působí jako vedoucí českého tlumočnického oddělení v DG INTE v Evropském parlamentu, mohu sepsat její poznatky a doporučení, které se týkají tématu převod tykání a vykání z italštiny do češtiny.

Podle paní Hlaváčové je potřeba při jazykovém překladu a tlumočení převést původní sdělení do cílového jazyka tak, jako kdyby mluvčí ovládal cílový jazyk a jeho realie stejně jako jazyk výchozí. Znalost reálií, a tedy i společenských zvyklostí, je pro kvalitní mezi jazykový převod nezbytná záležitost kvůli tomu, aby cílový text nebyl obohacen o příznak, který není součástí výchozího textu, anebo naopak, aby o takový příznak nepřišel. V literárním textu také může být vhodné použít způsob oslovování jako charakterizační prvek literární postavy, kterým lze případně kompenzovat jiný charakterizační prvek z originálu.

Při převodu (překladu a tlumočení) z italštiny do češtiny se řídí paní Ivana Hlaváčová záměrem mluvčího či autora textu.

K převodu tykání z italštiny do češtiny uvedla, že stejně jako čeština, tak italština používá stejnou slovesnou osobu pro vyjádření tykání a to 2. osobu jednotného čísla se zájmenem *ty*, tykání je ale podle paní Hlaváčové více rozšířeno v Itálii než v České republice, a tudíž když si není jistá, zda použít tykání nebo vykání, řídí se při převodu kontextem:

1, Je použití tykání v italštině bezpříznakové?

2, Má použití tykání v italštině v takovéto situaci stejnou sociální hodnotu jako v češtině?

A je-li odpověď na tyto dvě otázky kladná, použije se v češtině tykání.

3, Poukazuje řečník tykáním na svůj společenský status či status osloveného, nebo na svůj postoj k němu?

Pokud je odpověď na tuto otázku ano, existuje více možností: buď použít tykání i v češtině anebo použít jiný kompenzační prostředek k charakterizaci mluvčího (např. používání různých rejstříků v češtině).

Dále uvádí příklad tykání mezi prodavačem a zákazníkem, které je podle paní Hlaváčové mnohem více rozšířené než v češtině, i pokud se oba účastníci konverzace vidí poprvé v životě. Zákazník často vstupuje do obchodu s pozdravem *Ciao* („Ahoj“) a hovoří s prodavačem či prodavačkou v 2. os. j. č. stejně tak se často chovají prodavači, pokud stihnou pozdravit jako první. Vykání se podle zkušeností paní Hlaváčové uplatňuje především tehdy, pokud je oslovovaná osoba výrazně starší a jedná se o formální oslovení (z moci úřední) nebo pokud chce prodavač poukázat na společenský status nakupujícího (obchod s luxusní značkou, kde nakupují většinou bohatí lidé). Naproti tomu v Čechách si i velmi mladí zákazníci s velmi mladými prodavači většinou vykají.

Při převodu vykání z italštiny do češtiny paní Hlaváčová používá ve valné většině druhou osobu množného čísla *Vy*, uvádí ale výjimku, s kterou se zatím doposud v praxi nasetkala, kdy by byla potřeba diferencovat oslovení v historickém kontextu. Pokud by to odpovídalo stylu originálního díla a kontextu pro české publikum, dalo by se oslovení „Lei“ v češtině vyjádřit onikáním pro postavy s vyšším společenským statutem a případně uvažovat o použití též zastaralého onkání v oslovování níže postavených společenských vrstev, jako bylo například služebnictvo. Vzhledem k tomu, že onikání i onkání jsou silně zastaralé způsoby oslovení, mohli by v českém převodu působit rušivě a jejich užití je zapotřebí dobře uvážit.

ZÁVĚR

Po vypracování a zkoumání mé bakalářské práce jsem dospěla k určitým závěrům mezi italštinou a češtinou ve zdvořilosti obecně.

Zmiňme jednotlivé rozdíly v určitých kapitolách, které se zabývaly tímto tématem postupně. Nejprve se zastavme u rozdílu vývoje zdvořilosti v již zmiňovaných jazycích. V češtině stejně jako v italštině se začalo vykat druhou osobou plurálu. V češtině se později objevilo onkání a onikání, tedy forma vykání druhého čísla plurálu byla nahrazena třetí osobou plurálu, zatímco v italštině se forma pro vyjádření zdvořilosti začala vyjadřovat třetí osobou singuláru *Lei*, tato forma se udržela až do dnešní doby. V češtině onkání a onikání zaniklo a pro vyjádření zdvořilosti se opět začala používat druhá osoba plurálu.

Vyjádření zdvořilosti z pohledu gramatického rozboru je rozdílný. V češtině používáme pro vyjádření zdvořilosti druhou osobu plurálu, zatímco v italštině třetí osobu singuláru. Pro vyjádření zdvořilosti více osobám se oba dva jazyky shodují v použití druhé osoby plurálu. U italštiny ještě existuje způsob pro vyjádření zdvořilosti více osobám a to třetí osoba plurálu, tato forma klade velký důraz na zdvořilost a v současnosti se již moc nepoužívá.

Gramatické prostředky zdvořilosti jsou v obou dvou jazycích rozdílné, až na kondicionál, minulý čas a modální slovesa, která se používají pro vyjádření zdvořilosti jak v italštině, tak v češtině. Gramatické prostředky pro vyjádření zdvořilosti v italštině jsou: *persona e numero del verbo* (3. os. č. j. - *Lei*), *condizionale semplice*, *congiuntivo*, *imperfetto*, *futuro semplice* a *verbi modali*. Pro český jazyk: slovesná osoba a číslo (2. os. č. j. - *Vy*), kondicionál, slovesný vid, v určitých případech imperativ, negace, výběr pádu při oslovení a modální slovesa.

Jak bylo zjištěno, pravidla zdvořilosti jsou pro oba dva jazyky podobné, jak v Itálii, tak v České republice je nabízeno tykání společensky významnější osobou. Rozdíl mezi Itálií a Českou Republikou je v tom, že v Itálii se může starší člověk obrátit na mladšího člověka s tykáním, aniž by porušoval pravidla etikety, je to jeho určité privilegium. Dále pak v Itálii je považována za nejvýznamnější společenskou osobu starší osoba, zatímco v České Republice je za ni považována žena.

V praktické části, která je obohacena o dotazníkový výzkum, se rozdíly mezi italštinou a češtinou objevily v použití vykání v určitých situacích. Ukázalo se, že RMI používají ve větším rozsahu vykání, při oslovení neznáme osoby, až když je oslovovaná osoba ve věku 31 – 40 let, zatímco RMČ již ve věku 18 – 30 let. Dále RMI by většinou při setkání s neznámou osobou, které by bylo stejně jako jim samotným, použili tykání, zatímco RMČ vykání. Zajímavý fakt je ten, že RMČ ve značném rozdílu oslovují své sousedy vykáním, naopak RMI tykáním. Dále RMČ své tchyni/tchánovi většinou vykaží, zatímco RMI tykají. Jediný rozdílný fakt mezi jednotlivými jazyky z dotazníkového výzkumu, který se netýká použití vykání, je, že většina RMČ používá více zdvořilostní formu v písemné formě, zatímco výsledek u RMI dopadl nejednoznačně.

Dospěla jsem k závěru, že celkový pohled na zdvořilost u italštiny a češtiny je velice podobný, i když v italštině je tykání rozšířenější než v češtině. Rozdíly mezi jednotlivými jazyky jsou spíše ve způsobu vyjádření zdvořilosti jako použití jiné slovesné osoby a používání rozdílných gramatických prostředků. Další věc, ke které jsem dospěla, je, že v češtině jsou strukturovanější pravidla pro společenské zásady, které se týkají tykání a vykání, zatímco v italštině tyto zásady nejsou tak ustálené.

RESUMÉ

Dopo un'attenta elaborazione e stesura di questa tesi, possiamo evidenziare le principali differenze riguardanti la cortesia in generale che intercorrono tra l'italiano e il ceco.

Analizzando le singole differenze passo dopo passo, inizialmente sarebbe opportuno focalizzarsi sullo sviluppo della cortesia nel corso del tempo tra le due lingue sopra citate. La cortesia in ceco, così come in italiano, ha avuto origine con la seconda persona plurale. Con l'introduzione di *onkání* (espressione della non cortesia espressa in terza persona singolare) e *onikání* (espressione della cortesia espressa in terza persona plurale), la lingua ceca ha modificato l'uso della seconda persona plurale con la terza persona plurale mentre la lingua italiana ha iniziato ad esprimere la cortesia con la terza persona singolare. Dopo la scomparsa dei termini *onkání* e *onikání*, nella forma della cortesia ceca è stata ripristinata la seconda persona plurale.

Dal punto di vista grammaticale, ci sono delle differenze tra l'italiano e il ceco riguardanti l'espressione della cortesia. In ceco per esprimere la cortesia usiamo la seconda persona plurale, mentre in italiano si usa la terza persona singolare. Sia in italiano che in ceco l'espressione utilizzata nella cortesia, in un contesto formato da più persone, è la seconda persona plurale. Nella lingua italiana può essere utilizzata anche la terza persona plurale, forma considerata troppo enfatica, pertanto poco utilizzata.

Possiamo osservare delle differenze riguardanti gli strumenti grammaticali della cortesia tra l'italiano e il ceco eccetto per il condizionale, l'imperfetto e i verbi modali. Per quanto riguarda la lingua italiana abbiamo: la persona e il numero del verbo (terza persona singolare con il pronome Lei), il condizionale, il congiuntivo, l'imperfetto, il futuro semplice e i verbi modali. Per il ceco: la persona e il numero del verbo (seconda persona plurale con il pronome Voi), il condizionale, l'aspetto verbale, in alcuni casi anche l'imperativo, la negazione, la scelta del caso per rivolgere la parola a qualcuno e i verbi modali.

Le regole della cortesia sono molto simili per entrambe le lingue. Sia in Italia che nella Repubblica Ceca è uso comune che la persona con una qualifica maggiore o appartenente ad una categoria privilegiata, possa dare del tu ad un'altra. La differenza

emerge quando si incontrano due diverse categorie di persone, come ad esempio la categoria degli anziani e quella dei giovani. In Italia, se il giovane ha l'obbligo di dare del Lei, questo non sempre viene ricambiato dall'anziano, violando le regole della cortesia; questo non avviene in Repubblica Ceca. Un'altra differenza riguarda la diversa considerazione fra le varie categorie: in Italia è considerata più importante la categoria degli anziani a differenza della Repubblica Ceca dove le donne vengono maggiormente rispettate.

La parte pratica della tesi, arricchita dal questionario, ha evidenziato le differenze tra l'italiano e il ceco soprattutto nell'uso concreto dell'utilizzo del Lei. Estrapolando i dati, possiamo notare come la maggior parte dei cechi si rivolge ad uno sconosciuto dando del Lei, già da un'età compresa tra i 18 ai 30 anni, mentre per gli italiani dai 31 ai 40 anni. Gli italiani, inoltre, utilizzano il Tu per rivolgersi ad una persona estranea avente la stessa età, diversamente dai cechi che utilizzano il Lei. Un'altra interessante dissomiglianza è indicata dall'uso informale utilizzato dagli italiani nel rivolgere la parola nei confronti dei loro condomini, forma poco gradita dal popolo ceco. Anche nei rapporti familiari, gli italiani utilizzano un approccio molto meno formale con i loro suoceri rispetto ai cechi. La cortesia nella forma scritta risulta essere molto importante e spesso utilizzata dai cechi, nel caso degli italiani non sono state riscontrate evidenti informazioni al riguardo.

Possiamo concludere dicendo che l'uso della cortesia in Italia e nella Repubblica Ceca risulta essere più o meno simile, anche se l'uso del Tu è maggiormente diffuso nella lingua italiana. Le differenze fra le due lingue riguardano soprattutto gli strumenti e il modo di espressione, come l'uso diverso della persona verbale e degli strumenti grammaticali. Come ultima cosa, è stato osservato come le regole riguardanti la cortesia e, quindi, l'utilizzo del Tu o del Lei, risultano essere molto strutturate nella lingua ceca e poco chiare in quella italiana.

BIBLIOGRAFIE

Tištěné zdroje

1. BERGER, T. Specifický poměr zdvořilosti a oslovení v češtině. In: *Čeština - univerzália a specifika 4.*. Praha: NLN, 2002, s. 189-198. ISBN 80-7106-611-7.
2. CARBUCICCHIO, Alessandro. *České a italské zdvořilostní formy*. Brno, 2008. Bakalářská práce. Masarykova univerzita.
3. ČMEJRKOVÁ, Světlá. Česká oslovení. In: *Čeština, jak ji znáte i neznáte*. Academia, 1996, s. 41-44. ISBN 80-200-0589-7.
4. GILMAN, Albert. I pronomi del potere e della solidarietà. GIGLIOLI, Pier Paolo. In: *Linguaggio e società*. Bologna: Il Mulino, 1973, s. 301-329. ISBN 8815707433.
5. HALAMÍČKOVÁ, Ing. Zuzana. *Zdvořilost v dánštině ve srovnání s češtinou*. Praha, 2011. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Vedoucí práce PhDr. Petra Štajnerová, Ph.D.
6. HAMPLOVÁ, Sylva. Podmiňovací způsob - tvary a užití. In: *Mluvnice italštiny*. LEDA, 2004, s. 200-203. ISBN 80-7335-041-6.
7. CHEJNOVÁ, Pavla. *Zdvořilostní strategie*. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, 2012. ISBN 978-80-7290-550-8.
8. KRAUS, Jiří. Jazyková zdvořilost a nezdvořilost. In: *Čeština, jak ji znáte i neznáte*. Praha: Academia, 1996, s. 30-32. ISBN 80-200-0589-7.
9. PATOČKA, Otakar. *O tykání a vykání*. Praha: Grada, 2000. ISBN 80-247-0000-X.
10. PIERINI, Patrizia. Struttura e uso di alcune formule di cortesia. In: *Comunicare nella vita quotidiana*. Bologna: Il Mulino, 1983, s. 105-116. ISBN 8815002898.

11. POSPÍŠILOVÁ, Vlastimila, Miroslava FERRAROVÁ a Eva FERRAROVÁ. Vykání. *Učebnice současné italštiny*. 2. Brno: Computer Press, 2010, s. 14. ISBN 9788025130940.

12. ZAMPINOVÁ, Pamela. *Komparace českého a italského vzdělávacího systému*. České Budějovice, 2017. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Vedoucí práce Dott. Ivana Oviszsch, Ph.D.

Elektronické zdroje

1. ČERMÁK, František. Formule. *Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. 2017 [cit. 2018-04-01]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/FORMULE>

2. JURMAN, Alexander. Pronominální oslovení (tykání a vykání) v současné češtině. *Slovo a slovesnost* [online]. 2001, **62**(3), 185-199 [cit. 2018-03-10]. Dostupné z: <http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=4023>

3. KELNAROVÁ, Adéla. Negativní zdvořilost. *Encyklopedie lingvistiky* [online]. 2014 [cit. 2018-03-31]. Dostupné z: http://oltk.upol.cz/encyklopedie/index.php5/Negativn%C3%AD_zdvo%C5%99ilost

4. KELNAROVÁ, Adéla. Pozitivní zdvořilost. *Encyklopedie lingvistiky* [online]. 2014 [cit. 2018-03-31]. Dostupné z: http://oltk.upol.cz/encyklopedie/index.php5/Pozitivn%C3%AD_zdvo%C5%99ilost

5. PAPI, Marcella Bertuccelli. Cortesia, linguaggio della. *Treccani.it* [online]. 2010 [cit. 2018-03-10]. Dostupné z: [http://www.treccani.it/enciclopedia/linguaggio-della-cortesia_\(Enciclopedia-dell'Italiano\)/](http://www.treccani.it/enciclopedia/linguaggio-della-cortesia_(Enciclopedia-dell'Italiano)/)

6. PYTLÍKOVÁ, PH.D., Mgr. Markéta. Poradna ASČ: Kdy vlastně vzniklo v češtině vykání? A co říká vyučovací praxe?. *Ascestinaru.cz* [online]. 2.5.2014 [cit. 2018-03-

- 10]. Dostupné z: <http://www.ascestinaru.cz/poradna-asc-kdy-vlastne-vzniklo-v-cestine-vykani/>
7. SORRENTINO, Filomena Fuduli. La "cortesia" italiana. *La Voce di New York.com* [online]. 26.1.2014 [cit. 2018-03-10]. Dostupné z: <https://www.lavocedineويورك.com/arts/lingua-italiana/2014/01/26/la-cortesia-italiana/>
8. Filomena Marturano. *Ateatro.info* [online]. 2017 [cit. 2018-04-28]. Dostupné z: <http://www.ateatro.info/filomena-marturano-eduardo-de-filippo/>
9. Dare del tu, dare del Lei: le regole per non sbagliare. *Ilvinoeviolite.it* [online]. 16.8.2016 [cit. 2018-03-10]. Dostupné z: <http://www.ilvinoeviolite.it/dare-del-tu-dare-del-lei-le-regole-per-non-sbagliare/>
10. Dominazione Spagnola in Italia. *Cittacapitali.it* [online]. 26.2.2014 [cit. 2018-03-10]. Dostupné z: http://www.cittacapitali.it/storia/storia_in_generale/dominazione_spagnola_in_italia.htm
11. Etiketa: Nejsme si rovni. *Ceskatelevize.cz* [online]. 10.1.2004 [cit. 2018-03-10]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1124997157-etiketa-nejsme-si-rovni/203522165250003/titulky>
12. Forme di cortesia. [Http://aulalingue.scuola.zanichelli.it](http://aulalingue.scuola.zanichelli.it) [online]. 30.3.2017 [cit. 2018-03-10]. Dostupné z: <http://aulalingue.scuola.zanichelli.it/benvenuti/2017/03/30/forme-di-cortesia/>
13. Le frasi celebri di Andrea Camilleri ... scelte dai suoi lettori. *Vigata.org* [online]. 2011 [cit. 2018-04-28]. Dostupné z: <http://www.vigata.org/frasi/frasi.shtml>
14. O češtině. *Ceskatelevize.cz* [online]. 6.6.2009 [cit. 2018-03-10]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10098745482-o-cestine/209572235500009/dalsi-casti/11>

15. Oslovování akademických pracovníků. *Muni.cz* [online]. 2018 [cit. 2018-03-10]. Dostupné z: <https://www.muni.cz/o-univerzite/uredni-deska/oslovovani-akademickych-pracovniku>
16. Podmiňovací způsob (byste, abyste, kdybyste), jakoby a jako by. *Http://prirucka.ujc.cas.cz* [online]. 2008 [cit. 2018-03-10]. Dostupné z: <http://prirucka.ujc.cas.cz/?id=575>
17. *Maisongalateo.com* [online]. [cit. 2018-03-10]. Dostupné z: <http://www.maisongalateo.com/tu-oppure-lei/>

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Graf 1: od jakého věku neznámé osoby byste začali používat vykání při oslovení ji.....	32
Obrázek 2: Graf 2: při oslovení neznámé osoby, které je přibližně stejně jako vám, byste vykali nebo tykali.....	33
Obrázek 3: Graf 3: při prvním setkání s neznámou osobou podáváte ruku na seznámení.....	33
Obrázek 4: Graf 4: Jaký pozdrav používáte při vstupu do supermarketu.....	34
Obrázek 5: Graf 5: když se obracíte na prodavačku v obchodě s požádáním o pomoc, používáte podmiňovací způsob.....	35
Obrázek 6: Graf 6: při oslovení vyučujících na vysoké škole jste používali/používáte tykání nebo vykání.....	35
Obrázek 7: Graf 7: vyučující na vysoké škole vám vykají/vykali, tykají/tykali.....	36
Obrázek 8: Graf 8: vnímáte své pracoviště, jako místo, kde se musíte chovat zdvořile.....	37
Obrázek 9: Graf 9: svému šéfovi v práci vykáte nebo tykáte.....	37
Obrázek 10: Graf 10: se svými sousedy si tykáte nebo vykáte.....	38
Obrázek 11: Graf 11: své tchýni/tchánovi tykáte nebo vykáte.....	39
Obrázek 12: Graf 12: máte větší tendenci osobě, která má vyšší úroveň vzdělání než vy vykat.....	40
Obrázek 13: Graf 13: používáte více zdvořilostní formu v písemné nebo mluvené formě.....	40
Obrázek 14: Graf 14: používáte často výrazy prosím a děkuji.....	41
Obrázek 15: Graf 15: kladete velký důraz na zdvořilost.....	42

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1: příklady zdvořilosti v konkrétních situacích.....	18-19
Tabulka č. 2: srovnání akademických titulů v ČR a IT.....	19
Tabulka č. 3: časování podmiňovacího způsobu jednoduchého u italských pravidelných sloves.....	21
Tabulka č. 4: časování podmiňovacího způsobu přítomného času od slovesa nést.....	21
Tabulka č. 5: sociální dvojice implikující sémantické střetnutí (a) a jejich řešení (b).....	25
Tabulka č. 6: rozdělení věku a pohlaví v dotazníkovém výzkumu.....	31

SEZNAM ZKRATEK

RMČ	rodilí mluvčí češtiny
RMI	rodilí mluvčí italštiny

SEZNAM ODKAZŮ DOKUMENTŮ

<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10098745482-o-cestine/20957223550009/dalsi-casti/11>

<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1124997157-etiketa-nejsme-si-rovni/203522165250003/titulky>